

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ แล้วนำเสนอเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา

1.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา

1.2 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

1.3 ขอบข่ายและกรอบงานในสถานศึกษา

2. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.1 ความหมายของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 หลักการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3 จุดมุ่งหมายของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.4 แนวคิดในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.5 แนวดำเนินการของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 ตัวบ่งชี้การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 ความหมายของบทบาท

3.2 ความหมายของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง

3.3 ทฤษฎีบทบาท

3.4 บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. บริบทของโรงเรียนหนองคูงศรีวิทยาการ

5. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 24

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การบริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษามีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้
 ชาลวีย์ อาจินสาจาร (2542 : 38) การบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้
 อิทธิพล (Influencing) ต่อกลุ่มหนึ่งนั่นคือ นักเรียน เพื่อให้มีความเจริญงอกงามสู่วัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดโดยการใช้กลุ่มคนกลุ่มที่สอง ซึ่งได้แก่ครู ในฐานะตัวแทน (Agent) ดำเนินการเพื่อให้ วัตถุประสงค์บรรลุผลสำเร็จ

ชุมศักดิ์ อินทร์สถิตย์ (2542 : 2) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การอำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนการสอน ซึ่งพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนควรคำนึงถึงถึงอำนวยความสะดวกที่ให้แก่ครู ในด้านอุปกรณ์ สื่อ โสตทัศนวัสดุ เครื่องมือและบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2543 : 3-4) ได้ให้ความหมาย การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้านนับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถพฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมที่ตรงกันกับความต้องการของสังคมโดยกระบวนการต่างๆ เพื่ออาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

ถวิล มาตรการเยี่ยม (2544 : 3) กล่าวถึง ความหมายของการบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการการเรียนรู้ของมนุษย์ในสังคม เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้มนุษย์ดำรงอยู่ได้ด้วยความสะดวก และในขณะเดียวกันก็ถ่ายทอดสิ่งเหล่านั้น ไปสู่รุ่นต่อๆ ไป การศึกษาเป็นรากเหง้าของการพัฒนามนุษย์ เป็นปัจจัยหนุนต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งเป็นระบบ โครงสร้างหลักของการพัฒนาประเทศ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 41) ได้ให้ความหมายการบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาคน ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมเพื่อให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีสันติสุขและสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศตามความเหมาะสมและศักยภาพของบุคคลนั้น

Good (1973 : 1) ได้ให้ความหมาย การบริหารการศึกษาไว้ว่า คือ การวินิจฉัยสั่งการการควบคุม และการจัดการในเรื่องเกี่ยวกับงานหรือกิจกรรมในโรงเรียนรวมทั้ง

การบริหารธุรกิจโรงเรียน โดยมุ่งให้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางของสถานศึกษาที่ตั้งไว้ ภาระหน้าที่ดังกล่าว จะเกี่ยวข้องกับครูนักเรียน บุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน โปรแกรมการศึกษา โปรแกรมด้านกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตรวิธีสอน วัสดุอุปกรณ์การสอน และการแนะแนว

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของบุคคลหลายฝ่าย ร่วมมือกันพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรมค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความพยายามจัดดำเนินการทุกอย่างเกี่ยวกับการศึกษา โดยให้มีผลผลิตคือ ผู้เรียนมีคุณภาพบรรลุ เป้าหมายหลัก คือ ทำให้นักเรียน ได้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษามีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 8) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาเป็น ภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน ใ้ได้อย่างมีระบบและรู้จักเลือกเทคนิค วิธีการบริหาร และกระบวนการที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิด ประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

สมเดช สีแสง (2543 : 36) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา จะ ถูกกำหนดและแบ่งตามภารกิจหลักของโรงเรียน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุก โรงเรียน สาเหตุเพราะโรงเรียนมีขนาดและบุคลากรจำนวนต่างกัน สามารถแบ่งต่างกันได้ แต่เนื้อหาจะ ต่างกันอย่างน้อยโรงเรียนทั่วไปก็มีงานวิชาการ งานบุคลากร งานธุรการ และงานสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ธีระ รุณเจริญ (2546 : 56) กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามนโยบาย ของรัฐ เป็นการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) ซึ่งได้ กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งสี่ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการตามภารกิจของ ผู้บริหารที่ครอบคลุมขอบข่ายภารกิจที่รับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ บริหารงานบุคคล งบประมาณและการบริหารทั่วไป เป็นต้น โดยมีการกำหนดรูปแบบ วิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์และบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ รู้จักเลือกใช้ และประยุกต์หลักการเทคนิควิธีการบริหาร ตลอดจนกระบวนการบริหารจัดการที่ดีมาใช้ให้ เกิดประสิทธิภาพ และเป้าหมายของสถานศึกษา คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

3. ขอบข่ายและกรอบงานในสถานศึกษา

ขอบข่ายและกรอบงานในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

ด้านการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งกระจายอำนาจให้สถานศึกษามากที่สุด โดยมีขอบข่ายภารกิจงานวิชาการ ดังนี้

1. การวางแผนงานด้านวิชาการ
2. การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระ

หลักสูตรท้องถิ่น

3. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
4. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
6. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษาและการแนะแนวทางการศึกษา
10. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
11. การส่งเสริมด้านวิชาการแก่ชุมชน
12. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
13. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร

หน่วยงานและสถานบันอื่นที่จัดการศึกษา

14. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของ

สถานศึกษา

15. การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
16. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

ด้านการบริหารงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้โดยขอบข่ายงานดังนี้

1. การจัดทำแผนงบประมาณ
2. การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ
3. การอนุมัติใช้จ่ายเงินงบประมาณ
4. การโอนและเปลี่ยนแปลงงานงบประมาณ
5. การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
6. การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
7. การตรวจสอบติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน
8. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
9. งานกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
10. การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
11. การเบิกเงินจากคลังการนำเงินส่งคลัง
12. การรับ การเก็บรักษาเงินและการจ่ายเงิน
13. การจัดทำบัญชีการเงิน การจัดทำรายงานการเงินและงบการเงิน
14. การจัดทำและจัดหาบัญชี ทะเบียนและรายงาน
15. การวางแผนพัสดุ การจัดหาพัสดุ การควบคุมดูแลบำรุงรักษา
16. การกำหนดรูปแบบรายงานหรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์หรือ

สิ่งก่อสร้าง

17. การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
18. การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

ด้านการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองต่อภารกิจของสถานศึกษา โดยขอบข่ายงานบริหารบุคคลได้แก่

1. การวางแผนอัตรากำลังการสรรหา และบรรจุแต่งตั้ง
2. การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากร

ทางการศึกษา

4. การเลื่อนขั้นเงินเดือน
5. การลาทุกประเภท

6. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
7. วินัยและการรักษาวินัย
8. การออกจากราชการ
9. การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
10. การส่งเสริมประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
11. การส่งเสริมยกย่องเชิดชูเกียรติ
12. การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
13. การส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรม
14. การส่งเสริมสนับสนุนของรับใบอนุญาตและการขอต่อไปประกอบ

วิชาชีพครู

15. การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ด้านการบริหารทั่วไป

การบริหารทั่วไปเป็นงานที่ให้บริการสนับสนุนส่งเสริมประสานงานและอำนวยความสะดวกทั้งประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานของโรงเรียนต่อสาธารณชน โดยมีขอบข่ายการดำเนินงานดังนี้

1. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
2. การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
3. การวางแผนการบริหารงานการศึกษา
4. งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
6. การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
7. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
8. การดำเนินงานธุรการ
9. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
10. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
11. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหาร

ทั่วไป

12. การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
13. การจัดทำสำมะโนผู้เรียนและการรับนักเรียน

14. การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

15. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

16. การส่งเสริมกิจการนักเรียน

17. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

18. การส่งเสริมสนับสนุนงานและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล

19. ชุมชนองค์กรและหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

20. การรายงานผลการปฏิบัติงาน

21. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

22. งานบริการสาธารณะ

23. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

สรุปได้ว่า ขอบข่ายและกรอบงานการบริหารงานสถานศึกษามีทั้งหมด 4 ด้าน

ได้แก่ การบริหารวิชาการการบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างมากในการจัดการศึกษา เพราะผู้นำเป็นผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้นและวางแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ผู้บริหารจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ครูปฏิบัติการในทุกด้านเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นแบบอย่างแก่ครูทุกคนในโรงเรียน ประสานและสร้างความสัมพันธ์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายหลักการ จุดมุ่งหมาย แนวคิด แนวดำเนินการของครูผู้สอน และตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

กรมวิชาการ (2543 : 6) ให้ความหมายว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ชนาธิป พรกุล (2543 : 50) กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด การค้นคว้า การทดลอง การสรุปเป็นความรู้ โดยตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการถ่ายทอดความรู้เป็นผู้วางแผนจัดการชี้แนะอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงหมายถึง การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อ การเรียน และการวัดผลประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิตให้เกิดประโยชน์ พร้อมทั้งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เต็มเต็มความสามารถสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

ทศนา แจมมณี (2545 : 121) ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (Active Participation) ทั้งทางด้านกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้โดยมีบทบาทดังกล่าวมากกว่าผู้สอน

กิ่งฟ้า สีนทวงษ์ (2545 : 49) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมมากที่สุดด้วยความมุ่งหวังที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด สร้างความรู้ได้ด้วยตนเองโดยมีปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมกับผู้สอน และผู้เรียนด้วยกัน เพื่อพัฒนากาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาในบริบทที่มีอยู่ และเกิดขึ้นตามสภาพจริง และพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ ที่จะคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจรณ์ วางแผนและตัดสินใจ แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะช่วยทำให้คุณภาพของชีวิตดีขึ้น

บุรชัย สิริมหาสาร (2545 : 80) กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองความสนใจหรือความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้เกิดทักษะกระบวนการในการแสวงหาความรู้ จนค้นคว้าพบความรู้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง

นวลจิตต์ เชาวศิริพิพงศ์ (2546 : 6) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Participation) กับปรัชญาเบื้องต้นของการจัดการศึกษาที่ว่า ต้องจัดให้นักเรียนได้พัฒนาครบทั้งสี่ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนทั้งสี่ด้าน

สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ใช้กิจกรรมและวิธีการอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับจุดประสงค์เนื้อหาวิชา และพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคน มีการใช้สื่อการสอนอย่างเหมาะสม มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง โดยครูมีการวางแผนและใช้หลักวิชาในการจัดการเรียนการสอนเป็นการสอนที่เน้นกระบวนการหาความรู้

2. หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึง หลักการในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้

ทศนา เขมมณี (2542 : 5) ได้กล่าวถึงหลักการเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นมีหลักการที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. หลักการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมด้านร่างกาย (Physical Participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัวพร้อมที่จะรับข้อมูล และการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น

1.2 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectual Participation) เป็นกิจกรรมที่ทำทาบความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด ครูจะต้องหาประเด็นการคิดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.3 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคมซึ่งจะส่งผลถึงการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย

1.4 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional Participation) เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ที่นั่นเกิดความหมายต่อตนเอง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์และความเป็นจริงของผู้เรียนจะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน โดยตรงหรือใกล้ตัวผู้เรียน

2. หลักการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) หมายถึง การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้เสริมในการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ชัดเจนขึ้น โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ ได้คิด ได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ให้ผู้เรียนได้รับหรือแสวงหาข้อมูล ประสบการณ์ด้วยตนเอง

2.2 ให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิด วิเคราะห์ และสร้างความหมายข้อมูลและประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ

2.3 ให้ผู้เรียนได้จัดระเบียบความรู้ ข้อมูล หรือจัดโครงสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. หลักการเรียนรู้ (Learning Process) เนื่องจากเนื้อหาความรู้ในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้เรียนคงไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้หมด ผู้เรียนจะต้องเลือกสรรสิ่งที่ตนเองสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียนสามารถแสวงหาและศึกษาได้ด้วยตนเอง หากเขามีทักษะ กระบวนการต่าง ๆ (Process Skills) แนวคิดในเรื่องการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการ (Process) ควบคู่ไปกับเนื้อหาความรู้หรือผลผลิต (Product) จึงเกิดขึ้น ผู้เรียนจำเป็นจะต้องมีทักษะ สติปัญญาหรือทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น

3.1 ทักษะการแสวงหาความรู้และการศึกษาด้วยตนเอง เช่น ทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง ทักษะการจดบันทึก ทักษะการประมวลความรู้ ทักษะการเขียน ทักษะการสรุป ฯลฯ

3.2 ทักษะการศึกษาด้วยตนเอง

3.3 ทักษะการคิดและกระบวนการคิดต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิด

เปรียบเทียบ จำแนก วิเคราะห์ สังเคราะห์ การตั้งสมมติฐาน การพิสูจน์ การทดสอบ การลงข้อสรุป การสรุป การอ้างอิง ฯลฯ

3.4 ทักษะการจัดการ

3.5 ทักษะการทำงานกลุ่ม หรือการทำงานเป็นทีม

4. หลักการให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งเปรียบเสมือนแหล่งความรู้ที่มีคุณค่า ถ้าผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลเข้ามามาก การเรียนรู้ของผู้เรียนจะขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางมากกว่าการได้ปฏิสัมพันธ์กับครู เพียงแหล่งเดียว แหล่งความรู้ที่อยู่รอบตัวที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมีหลายแหล่ง เช่น

4.1 บุคคลแวดล้อม เช่น ครู เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนต่างห้องเรียน บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นต้น

4.2 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน เช่น ห้องสมุด วัด ตลาด ร้านค้า เป็นต้น

4.3 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง สวนสาธารณะ ต้นไม้ สัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น

4.4 สิ่งแวดล้อมทางค้ำสื่อ โสตทัศนวัสดุ และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ รายการวิทยุโทรทัศน์ เกม คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

5. หลักการให้ผู้เรียนฝึกฝนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Application) เป็นการทำให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542 : 6-7) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า

1. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน เพราะ ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ บทบาทของครูคือผู้สนับสนุน (Supporter) และเป็นแหล่งความรู้ (Resource Person) ของผู้เรียน ผู้เรียนจะรับผิดชอบตั้งแต่เลือกและวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียนหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือก และจะเริ่มต้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้ารับผิดชอบการเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้ารับผิดชอบการเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ เพราะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วยเนื้อหาวิชา

ประสบการณ์เดิม และความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญ และมีความหมายจึงขึ้นอยู่กับสิ่งที่จะสอนและวิธีที่ใช้สอน

3. การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จ หากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเพราะผู้เรียนได้รับความสนุกสนานจากการเรียนหากได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ ๆ สิ่งใหม่ ๆ ประเด็นท้าทายและความสามารถในเรื่องใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่พวกเขาเริ่มต้นด้วยตนเอง

4. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียน เพราะการมีสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มจะช่วยให้ส่งเสริมความเจริญของงาน การพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงการทำงานและการจัดการกับชีวิตของแต่ละบุคคล สัมพันธภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เรียน

5. ครูคือผู้อำนวยความสะดวกและเป็นแหล่งเรียนรู้ เพราะในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะต้องมีความสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เป็นแหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียน และสามารถค้นคว้าหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความเต็มใจของครูที่จะช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข ครูจะให้ทุกอย่างแก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็ความเชี่ยวชาญ ความรู้ เจตคติ และการฝึกฝน โดยผู้เรียนมีอิสระที่จะรับหรือไม่รับการให้นั้นก็ไ้

6. ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างจากเดิมเพราะการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างออกไป ผู้เรียนจะมีความมั่นใจในตนเองและควบคุมตนเองได้มากขึ้น สามารถเป็นสิ่งที่อยากเป็น มีวุฒิภาวะสูงมากขึ้น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมับเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น

7. การศึกษา คือ การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลาย ๆ ด้านพร้อมกันไปเพราะการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียนหลาย ๆ ด้าน คุณลักษณะด้านความคิด ด้านการปฏิบัติและด้านอารมณ์ความรู้สึก็จะได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

วิเศษณ์ ชินวงศ์ (2544 : 35-36) ได้กล่าวถึงหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

1. สมรรถนะของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้โดยอาศัยระบบประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

2. ความหลากหลายของสติปัญญา หรือพหุปัญญา ความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ จำแนกได้ 10 ประเภท คือ ด้านภาษา ดนตรี ตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ การเคลื่อนไหว ศิลปะ มิติสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสาร ด้านความรู้สึกรู้สึกซึ่งภายในจิตใจ ด้านความเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตวิญญาณและด้านจิตนิยม ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมให้หลากหลายเพื่อส่งเสริมศักยภาพความเก่ง ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้แต่ละคนได้พัฒนาความถนัดความเก่งตามศักยภาพของตนเอง

3. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง ควรจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน ดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่าง ๆ

3.2 ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอนควรมีบทบาทร่วมกัน ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริงที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตนเอง และความจริงในสิ่งแวดล้อมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

3.3 กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการจัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประสิทธิผล

สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2544 : 1-2) ได้กล่าวถึงหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า หลักสำคัญของการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Learners' Needs & Interests)
  2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
  3. เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Constructionism)
- กล่าวคือ ให้สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง (Experiential Learning) สามารถวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และสืบค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง (Inquiry)

4. เป็นการพึ่งพาตนเอง (Autonomy) เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน สามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเองได้ (Metacognition) กล่าวคือ รู้วิธีการของตนเอง และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการได้อย่างเหมาะสม ไม่เน้นที่การจดจำเพียงเนื้อหา

5. เน้นการประเมินตนเอง (Self-Evaluation) ซึ่งแต่เดิมครูผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินผล การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่น จุดด้อย และพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมินในส่วนนี้ เป็นการประเมินตามสภาพจริง และใช้เพิ่มสะสมผลงานเข้าช่วย

6. เน้นความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตจริง

7. เน้นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ซึ่งอาจจัดได้ทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล

สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างได้ผล ควรยึดหลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ผู้เรียนควรมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน การเรียนรู้ที่เกิดจากแหล่งต่างๆ กัน มิใช่จากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง เพียงแหล่งเดียว ประสบการณ์ความรู้สึกรู้จักคิดของแต่ละบุคคลถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง จึงจะช่วยให้ผู้เรียนจดจำ และสามารถใช้การเรียนรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ได้ และการเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ การเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ถือว่าเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างคนหรือผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตโดยตรงของการศึกษา ให้มีคุณลักษณะที่มีศักยภาพและสามารถที่จะพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่ความสำเร็จได้ และจุดมุ่งหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

กรมสามัญศึกษา (2542: 1) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์หลักในการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อให้การดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนบรรลุผลตาม
จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
สติปัญญา สังคม ให้เป็นคนดี คนเก่ง และเรียนรู้อย่างมีความสุข
3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครั้ว ชุมชน และสังคมได้อย่าง
มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 3) ได้กำหนดแนว
ทางการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยใช้กระบวนการ
เรียนรู้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข
2. การเรียนรู้แบบองค์รวม
3. การเรียนรู้จากแนวคิดและปฏิบัติจริง
4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น
5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

วุฒินันท์ อบอุ่น (2544 : 27-28) ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนการสอน
แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวคิดของปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนิยม โดยมีจุดมุ่งหมาย
ดังนี้

1. ให้การศึกษาทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาควบคู่
กันไป
2. ส่งเสริมสิ่งที่เป็นความสนใจ ความถนัด และคุณลักษณะพิเศษของผู้เรียน
3. เรียนในสิ่งที่มีประโยชน์ สัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสังคม
ของผู้เรียนให้มากที่สุด
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและสังคม เพื่อจะได้ปรับตัวเข้ากับสังคมได้
อย่างมีความสุขและรู้จักแก้ปัญหา

สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. ใช้เป็นยุทธศาสตร์หลักในการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน และปฏิรูปการจัด
กระบวนการเรียนการสอนของครู

2. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม ให้เป็นคนดี คนเก่ง และเรียนรู้อย่างมีความสุข
3. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างมีคุณภาพ
4. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถร่วมทำงานเป็นหมู่คณะได้
5. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับ ถ่ายทอด พัฒนาเทคโนโลยีได้ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย คุณธรรมตามหลักศาสนาได้

4. แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น เป็นแนวคิดที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 6) ซึ่งได้มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้หลายประการ ดังนี้

มาซี (Marcy. 1994 : 78) ได้มองการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับการเรียนการสอนที่ผู้อื่นออกแบบให้เท่านั้น แต่พวกเขาจะต้องเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นในการกำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนและวิธีการที่ความต้องการเหล่านั้นจะสัมฤทธิ์ผลด้วย

برانเดส และกินิส (Brandes & Ginis. 1988 : 163) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ระบบการจัดการเรียนรู้ซึ่งมีผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญด้วยความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะบรรลุศักยภาพสูงสุดของตนเอง 100 % ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมและรับผิดชอบการเรียนรู้ของตน

นวลจิตต์ เชาวกริตพิงศ์ (2542 : 15) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นเป็นการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนสร้างสรรค์ความรู้ขึ้นมาเอง และมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างแท้จริง โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

สุพล วังสินธุ์ (2542 : 4) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการ จัดให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สมศักดิ์ ลินธุระเวชอยู่ (2542 : 5) กล่าวว่า การศึกษาเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้คนประสบความสำเร็จ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมของโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้

ประเวศ วะสี (2543 : คำนำ) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้สึคนึกคิดของมนุษย์ มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีศักยภาพการเรียนรู้สูงยิ่ง แต่ใช้ศักยภาพนี้น้อยมาก ระเบียบวาระที่ใหญ่ที่สุดของมนุษยชาติ คือแสวงหากระบวนการการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนามนุษย์ให้เต็มศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ โดยเรียนรู้แล้วรู้ความจริง เรียนรู้แล้วรู้ความงาม หรือความถูกต้อง เรียนรู้อย่างมีความสุข และเรียนรู้แล้วบรรลุความสุข การเรียนรู้เป็น สิ่งประเสริฐที่สุดของมนุษย์ เพราะทำให้มนุษย์ค้นพบสิ่งที่ดีที่สุดในตัวเอง ปลดปล่อยไปสู่อิสรภาพและสร้างสรรค์ระบบอยู่ด้วยกันอย่างสันติ

อรุณ จันทวานิช (2543 : 5) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นั้นบิดา มารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ต้องร่วมกันจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการที่สมบูรณ์ และสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีความรู้ความสามารถ เจตคติและค่านิยมที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต

วิเศษ ชินวงศ์ (2544 : 35) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. สมรรถนะของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด ผู้เรียนต้องอาศัยประสาทสัมผัส คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องสนใจให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง(Head) จิตใจ (Heart) มือ (Hand) และสุขภาพ (Health) ขององคร่วม
2. ความหลากหลายของสติปัญญา หรือพหุปัญญา จัดกระบวนการเรียนรู้ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมศักยภาพความเก่ง ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้แต่ละคนได้พัฒนาตามความถนัด ความเก่งตามศักยภาพของตน
3. การเรียนเกิดจากประสบการณ์ตรง

วิเศษ ชินวงศ์ (2544 : 35) ได้รวบรวมแนวคิดทางทฤษฎีการเรียนรู้และเสนอแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่าง ๆ

2. การถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ผู้เรียนกับผู้สอนควรมีบทบาทร่วมกันใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ในการแสวงหาความรู้ ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริงที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริงเรียนรู้ความจริงในตนเองและความจริงในสิ่งแวดล้อมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

3. กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการจัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษาวางแผนกิจกรรม และประเมินผล

เมื่อประมวลแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ แนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นสำคัญในการพัฒนา ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความต้องการ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้และการลงปฏิบัติ ผู้เรียนได้เรียนกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองและสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองและเกิดการพัฒนารับรู้

5. แนวดำเนินการของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
แนวดำเนินการของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

ทิสนา เขมมณี (2542 : 24-25) กล่าวว่า แนวดำเนินการของครูผู้สอนในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย

1. การเตรียมการสอน

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ

1.2 ศึกษาและหาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

1.3 วางแผนการสอน

1.3.1 กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

1.3.2 วิเคราะห์เนื้อหาและความคิดรวบยอด

1.3.3 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แบบผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลัก

ชิปปา (CIPPA) หรืออื่นๆ

1.3.4 กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้

1.4 จัดเตรียม

1.4.1 สื่อ วัสดุการเรียนการสอน ให้เพียงพอสำหรับผู้เรียน

1.4.2 เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน

1.4.3 ติดต่อแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สถานที่ หรือ
โสตทัศน วัสดุต่าง ๆ และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

1.4.4 เครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้

1.4.5 ห้องเรียน หรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น อาจ
จำเป็นต้องจัด โต๊ะ เก้าอี้ในลักษณะใหม่

2. การสอน

2.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

2.2 กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้เตรียมไว้โดยอาจมีการปรับแผน
ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ที่เป็นจริง

2.3.1 ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่างๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

2.3.2 อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.3.3 กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่

2.3.4 สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
รวมทั้งเหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม

2.3.5 ให้คำแนะนำและข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้เรียนตามความจำเป็น

2.3.6 บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อ
ปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น

2.3.7 ให้การเสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.3.8 ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานการเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจให้
ข้อมูลเนื้อหาความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.3.9 ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการ
เรียนรู้ของผู้เรียนและให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม

3. การประเมินผล

3.1 เก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียน

3.2 ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน
หน่วยศึกษานิทเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2542 : 13-16) กล่าวถึง แนวดำเนินการของ
ครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ดังนี้

1. ชั้นเตรียมการสอน ประกอบด้วย

1.1 เตรียมตนเอง ครูต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของ
ผู้บริหารด้านความรู้ที่ต้องให้คำอธิบาย คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน
รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล ได้ ดังนั้นครูจะต้องมีการระ
หนัก เตรียมตนเองด้วยการอ่าน การค้นคว้า การลงทำปฏิบัติมาก ๆ ในหัวข้อ เนื้อหาที่ตน
รับผิดชอบรวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

1.2 เตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทของครูไม่ใช่ผู้บอกเล่ามวลความรู้อีก
ต่อไป ครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้
และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง
ที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น
ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการวิชาต่าง ๆ
และห้องพิพิธภัณฑน์ในโรงเรียน ทั้งนี้รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ซึ่งครูสามารถ
สำรวจบัญชีรายชื่อหนังสือ อุปกรณ์หรือสื่อต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่
กำหนดไว้ในกิจกรรมการเรียนหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลา

1.3 จัดทำแผนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง บทบาทของครูก่อน
การเรียนการสอนทุกครั้งคือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่
กำหนด ครูต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อมูลความรู้
อันจะนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่จะสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่กำหนดไว้ได้ ใน
การจัดทำแผนการสอนครูต้องเตรียมการ ดังนี้

1.3.1 เตรียมกิจกรรมการเรียน ครูต้องวางแผนการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้จัดการที่กำหนดบทบาทในการเรียนรู้ และความรับผิดชอบ
แก่ผู้เรียนให้เขาได้ทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถและความสนใจของ
แต่ละคน

1.3.2 เตรียมสื่อ อุปกรณ์ เมื่อออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียน
แล้ว ครูต้องพิจารณาและกำหนดว่าจะใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการเรียนดังกล่าว

บรรลุผลและจัดเตรียมให้พร้อม บทบาทของครูตรงนี้จึงเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้ การเรียนรู้บรรลุผล

1.3.3 เตรียมวัดและประเมินผล บทบาทในด้านเตรียมการอีกประการ หนึ่ง คือ การเตรียมวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการจัดให้ตรงตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ และจัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงานที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิ พิสัย จิตพิสัย และทักษะ โดยการเตรียมวิธีการ และเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

2. ขึ้นดำเนินการ ครูผู้สอนต้องดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ ได้ กำหนดไว้ในแผนการสอนซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญควรเป็นกิจกรรมที่มี ลักษณะต่อไปนี้

2.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนพยายามจัดการเรียน การสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาความรู้ด้วย ตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใดๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนมักจะจดจำได้ดี และมี ความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน รวมทั้งจดจำได้นาน

2.2 ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและกลุ่ม โดยยึดกลุ่ม เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่ม ได้พูดคุยปรึกษาหารือและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และจะปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคม ร่วมกับผู้อื่นได้

2.3 ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและ อารมณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง และ มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม และกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา กิจกรรมที่จัดจึงควรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะดังนี้

2.3.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็น ระยะเวลาเหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน

2.3.2 มีประเด็นท้าทายให้ผู้เรียนได้คิด เป็นประเด็นที่ไม่ยากหรือง่าย เกินไป เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหรือลงมือทำเรื่อง ใดเรื่องหนึ่ง

2.3.3 ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2.3.4 ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียนเกี่ยวข้องกับชีวิต
ประสบการณ์ และความเป็นจริงของผู้เรียน

2.4 เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิด
วิเคราะห์ถึงกระบวนการต่างๆที่ทำให้เกิดผลงาน มิใช่มุ่งพิจารณาถึงผลงานแต่เพียงอย่างเดียว
ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของกระบวนการ

2.5 เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้
ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้เกิด
การปฏิบัติจริงและพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

3. ขั้นประเมินผล ครูผู้สอนต้องดำเนินการวัดผลประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่า
สามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ครูควร
เตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และจากเพิ่ม
ผลงานซึ่งในการวัดและประเมินผล นอกจากครูจะเป็นผู้วัดและประเมินผลเองแล้ว ผู้เรียนและ
สมาชิกของแต่ละกลุ่มควรจะมีบทบาทร่วมวัดและประเมินตนเองและกลุ่ม

สนอง อินละคร (2544 : 12-13) กล่าวถึง แนวดำเนินการของครูผู้สอนในการวาง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะใช้รูปแบบใด ๆ ใน
3 รูปแบบ คือ

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางใน
ชั้นเรียน

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดย
เรียนจากแหล่งเรียนรู้

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางโดย
การเรียนอย่างอิสระ

ในการกำหนดรูปแบบครูผู้สอนอาจคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ความสำคัญของ
จุดประสงค์การเรียนรู้หรือความสำคัญของสาระการเรียนรู้ ความยากง่ายของจุดประสงค์หรือ
ความยากง่ายของสาระการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ สภาพของผู้เรียน

2. องค์ประกอบของการเรียนการสอน

2.1 ผู้เรียน เป็นส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูจำเป็นต้อง
ทราบข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนในการนำมาพิจารณาประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถทางสติปัญญา วิธีการเรียน ประสบการณ์เดิม

2.2 จุดประสงค์การเรียนการสอน เป็นความหวังของการจัดกระบวนการเรียน การสอน ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ ครูผู้สอนต้องศึกษา ความมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับต่าง ๆ ได้แก่ เป้าประสงค์ จุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้

2.3 เนื้อหาสาระ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การเลือกเนื้อหาสาระ จำเป็นต้องเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน โดยสามารถจำแนก เนื้อหาสาระได้ 3 ประเภท คือ ข้อเท็จจริง ความคิดรวบยอด หลักการหรือเหตุผล

3. การเลือกเทคนิควิธีการสอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.1 เกณฑ์ในการเลือกเทคนิควิธีสอน สิ่งที่ครูต้องนำมาพิจารณาเพื่อใช้ ประกอบการเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสม ได้แก่ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของ ครู ความต้องการ ประสบการณ์ และระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน เนื้อหาและจุดประสงค์การ เรียนรู้ บริบทและบรรยากาศในการเรียนการสอน การนำเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายไปใช้ การเรียนการสอนจะเกิดประสิทธิผลมากเมื่อครูใช้เทคนิค สื่อ หรืออุปกรณ์เพื่อสร้างความสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนมั่นใจในเนื้อหาที่จะเรียน

3.2 การพิจารณาความสอดคล้องของเทคนิควิธีการสอนกับจุดประสงค์ การเรียนรู้ หากจุดประสงค์การเรียนรู้คือ จุดหมายปลายทางของการจัดการเรียนการสอนแต่ละ ครั้งแล้ว เทคนิควิธีการที่ครูเลือกใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน คือ วิธีการที่จะบรรลุ เป้าหมายปลายทางนั้น

4. คุณลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย

4.1 ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง

4.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม

4.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียน คิด ค้น ทำ และแสดงออกเพื่อแก้ปัญหาหรือ

สร้างสรรค์ผลงาน

4.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือกลุ่มได้เรียนรู้จากกัน

ส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้และปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนหรือกระบวนการหรือด้วยวิธีการของตน

4.5 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลงานจากการปฏิบัติและนำความรู้ไปใช้

ประโยชน์

4.6 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและเพื่อน ขอมรับผู้อื่น
แนะนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาตนเอง

4.7 ส่งเสริมให้ผู้เรียน มีวินัยและความรับผิดชอบในการเรียนและ
การปฏิบัติงาน

5. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการนำแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้น
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไปใช้และแนวทางแก้ไข

5.1 ปัญหาที่เกิดจากครูผู้สอน

5.1.1 ครูเคยชินกับวิธีการสอนแบบเดิมๆ แก้ไข โดย จัดให้ครูได้ฝึกและ
ทดลองใช้วิธีสอนแบบใหม่ที่สนุกสนานน่าสนใจ จัดให้ครูมีทีมหรือคู่ในการวางแผนการจัด
กิจกรรม และให้คำชมเชย ยกย่อง ชื่นชมครูที่สามารถปรับเปลี่ยนการสอนได้ประสบ
ความสำเร็จ

5.1.2 ครูรู้สึกว่าถูกลดบทบาทและหมดอำนาจในห้องเรียน เพราะ
การจัดการเรียนเน้นบทบาทหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมแก่ผู้เรียน แก้ไข โดย สร้างเจตคติ
ต่อการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ให้ครูดำเนินการจัดกิจกรรมโดยการจัดผู้คอยดูแล ให้
กำลังใจในการปฏิบัติ ซึ่งให้เห็นผลที่น่าพึงพอใจที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

5.1.3 ครูไม่มั่นใจในเทคนิค ทักษะ และวิธีการสอนของตนว่าเน้น
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพียงใด แนวทางแก้ไข ทำได้โดยให้ครู ได้มีโอกาสเรียนรู้ และฝึก
ปฏิบัติการจัดการเรียนการสอน โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายอย่างจริงจัง

5.1.4 ครูไม่ชินกับการทำงานเป็นทีมหรือรับภาระนิเทศ ในการจัดการเรียน
การสอนตามแนวคิดนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการทำงานร่วมกัน คอยดูแลให้ข้อเสนอแนะ
รวมถึงการนิเทศติดตามการปฏิบัติงาน แนวทางแก้ไขทำโดยการให้ครูเป็นผู้เลือกทีมหรือกลุ่ม
เลือกช่วงเวลาและวิธีการนิเทศให้ครูมีโอกาสนิเทศผู้อื่นและรับภาระนิเทศ

5.1.5 ครูส่วนมากเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลางทำให้ผู้เรียนเรียนได้ช้า ได้เนื้อหาน้อย อาจทำให้เรียนไม่จบหลักสูตรได้ทันเวลา
เนื่องจากการเรียนเน้นการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเอง อาจแก้ไขได้โดยการให้ความมั่นใจแก่ครูว่า
การเรียนการสอนแนวนี้เป็นการเน้นกระบวนการควบคู่ไปกับเนื้อหา

5.1.6 ครูส่วนมากมองว่าการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเห็นผลช้า
ไม่ทันใจ เนื่องจากการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงาน การคิด การแสดงออก
การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้เห็นผลในเชิงความรู้ ความเข้าใจ หรือเนื้อหาไม่ชัดเจน

5.1.7 ครูส่วนมากรู้สึกว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไม่เหมาะสมที่จะใช้กับกลุ่มผู้เรียนที่มีระดับสติปัญญาหรือผลการเรียนต่ำ แนวทางแก้ไข ต้องสร้างความเข้าใจกับครูว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา หรือความสามารถด้านใด

5.2 ปัญหาที่เกิดจากโรงเรียน

5.2.1 การเตรียมการด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนไม่จริงจังต่อเนื่องแนวทางแก้ไข คือจัดทำแผนงาน โครงการที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องตรวจสอบและกำกับกำกับการดำเนินการตามแผนงาน โครงการ มีการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

5.2.2 บุคลากรบางฝ่ายในโรงเรียนไม่เข้าใจแนวทางวิธีการจัดการเรียนการสอน วิธีการแก้ไขต้องสร้างความเข้าใจถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอนแก่บุคลากรอย่างจริงจัง

5.2.3 จำนวนผู้เรียนในแต่ละห้องมากเกินไป อาจแก้ไขโดยครูใช้เทคนิคการจัดชั้นเรียนส่วนใหญ่เข้าช่วย อาจใช้กระบวนการกลุ่ม การจับคู่

5.2.4 ระบบการวัดผลประเมินผลไม่เอื้อต่อการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแก้ไขโดยชี้แจงให้ครูเข้าใจแนวการวัดและประเมินผลแบบใหม่ที่เน้นการประเมินสภาพจริง การประเมินภาคปฏิบัติและประเมินจากแฟ้มสะสมงาน

5.3 ปัญหาที่เกิดจากผู้เรียน

5.3.1 ผู้เรียนขาดทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ การปฏิบัติ การอภิปราย วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล แก้ไขโดยให้ครูฝึกกระบวนการควบคู่กับการเรียนเนื้อหา

5.3.2 ผู้เรียนชินกับการเป็นผู้รับความรู้มากกว่าผู้ปฏิบัติเพื่อค้นหาความรู้เองแก้ไขได้โดย ครูต้องชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้เรียน อธิบายกระบวนการและวิธีการ

สุคนธ์ สินชพานนท์ และคนอื่น ๆ (2545 : 15-16) กล่าวว่า แนวดำเนินการของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย

1. สำรวจความสนใจ ความต้องการ และพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน อาจใช้การซักถาม การสังเกต พูดคุยกัน หรืออาจจะให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนก็ได้

2. การเตรียมการ ผู้สอนต้องเริ่มจากการศึกษาหลักสูตร และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เข้าใจเสียก่อน เพื่อการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน หากเป็นไปได้ควรเชื่อมโยงและบูรณาการสาระการเรียนรู้แต่ละวิชาที่สัมพันธ์เข้าด้วยกัน เพื่อการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด และกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องเหมาะสมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนด้วย เนื่องจากผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทาง ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนต้องมีสื่อการเรียนในลักษณะต่าง ๆ ที่จะสามารถให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้

3. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ อาจทำได้ดังนี้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนควรใช้คำถามหรือกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ ขณะเดียวกัน ผู้สอนควรจะทำตัวเป็นเพื่อนที่ดีของผู้เรียน สามารถช่วยเหลือเขาได้ทุกเรื่อง

ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นนี้ ผู้สอนเป็นบุคคลที่สำคัญมากเพราะผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิต โดยใช้สื่อและเทคนิควิธีสอนที่หลากหลายในลักษณะองค์รวมที่เหมาะสมกับความถนัดความสนใจของผู้เรียน

ขั้นวิเคราะห์ อภิปรายผลงาน สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายผล หรือผู้เรียนแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ผู้สอนเพียงแต่คอยสังเกตและคอยชี้แนะ หรือให้ข้อมูลย้อนกลับที่ชัดเจนมากขึ้น พร้อมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจค้นหาความรู้ต่อไป

4. การประเมินผล ผู้สอนต้องประเมินให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ซึ่งผู้สอนจำเป็นจะต้องเลือกใช้เทคนิค และเครื่องมือในการประเมินที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเกณฑ์การประเมิน

5. การสรุปและนำไปประยุกต์ใช้ เป็นขั้นตอนการตกผลึกของกระบวนการเรียนรู้รายบุคคล กล่าวคือ ผู้เรียนจะมองสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างเป็นองค์รวม เชื่อมโยง เกิดการค้นพบตัวเอง มีความสามารถ มีจุดเด่นจุดด้อยทางด้านใด ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดกับผู้เรียนได้หลังจากที่เขาได้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และการแสดงออกตามกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว

จากแนวดำเนินการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แนวดำเนินการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ประกอบด้วย

ขั้นตอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการสอน ขั้นตอนดำเนินการสอน และขั้นวัดและประเมินผล

6. ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น มีตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 29-30) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้น โดยกำหนดตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน และ ตัวบ่งชี้การสอนของครู เป็นเครื่องตรวจสอบว่า เมื่อใดก็ตามที่เกิดการเรียนการสอนตามตัวบ่งชี้ เหล่านี้ เมื่อนั้นได้เกิดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน

- 1.1 ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 1.2 ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
- 1.3 ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
- 1.4 ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้

แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

- 1.5 ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและ

ร่วมด้วยช่วยกัน

- 1.6 ผู้เรียนได้ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

1.7 ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความ สนใจของตนเองอย่างมีความสุข

- 1.8 ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัย และมีความรับผิดชอบในการทำงาน

- 1.9 ผู้เรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเอง และยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจ

ใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ตัวบ่งชี้การสอนของครู

- 2.1 ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ

- 2.2 ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้

ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

- 2.3 ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาผู้เรียนอย่าง

ทั่วถึง

- 2.4 ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
- 2.5 ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด และฝึกปรับปรุงตนเอง
- 2.6 ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน
- 2.7 ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
- 2.8 ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิต

จริง

2.9 ครูฝึกฝนกิจกรรมรายาและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย

อรรถัย มูลคำ และคณะ (2543 : 23-24) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรคำนึงถึงตัวบ่งชี้ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน

- 1.1 ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 1.2 ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
- 1.3 ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
- 1.4 ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้

แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

1.5 ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหา ทั้งด้วยตนเอง

และร่วมด้วยช่วยกัน

1.6 ผู้เรียนได้ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

1.7 ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความ

สนใจของตนเองอย่างมีความสุข

1.8 ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัย และมีความรับผิดชอบในการทำงาน

1.9 ผู้เรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเอง และยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจ

ใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ตัวบ่งชี้การสอนของครู ได้แก่

2.1 ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ

2.2 ครูจัดสิ่งแวดล้อมทั้งบรรยากาศที่ปลูกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้

ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

- 2.3 ครูเอาใจใส่ผู้เรียนรายบุคคล และแสดงความเมตตาผู้เรียนอย่างทั่วถึง
- 2.4 ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
- 2.5 ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
- 2.6 ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนค้อยของผู้เรียน
- 2.7 ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
- 2.8 ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง

- 2.9 ครูฝึกฝนกิจกรรมมารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
- 2.10 ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จากตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน และตัวบ่งชี้การสอนของครู ดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า ครูต้องเป็นผู้จัดกิจกรรมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกซึ่งศักยภาพหรือความรู้ความสามารถของตนเอง ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของตนเอง

บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนเป็นผู้ที่วางแผน จัดการเรียนการสอน และวัดผลประเมินผล ตลอดจนจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นและเกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

1. ความหมายของบทบาท

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ดังต่อไปนี้

สงวน สิทธิเลิศอรุณ (2543 : 47) ได้อธิบายว่า สิทธิก่อให้เกิดหน้าที่ตามมื่อนั้น มนุษย์ทุกรูปทุกนามที่ต้องการสิทธิในด้านต่างๆ สิ่งที่จะตามมาคือหน้าที่ โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามนัยสิทธิที่จะได้รับ บรรดาสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมจะต้องถือปฏิบัติก็คือ บทบาท นั่นเอง

อุทัย หิรัญโต (2543 : 197) ได้กล่าวว่า บทบาท หรือหน้าที่ หรือพฤติกรรมอันพึง
 คาดหมายของบุคคลในแต่ละกลุ่มหรือสังคมใด ๆ ทำหน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติ
 เป็นสิ่งหรือกลุ่มสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มนั้นกำหนดขึ้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความ
 ประพฤติของคนในสถานะหนึ่งซึ่งมีต่อคนอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน

กนกวรรณ เพียงลาด (2541 : 22) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือ
 การกระทำของบุคคลที่แสดงออกตามสภาพที่ดำรงอยู่ บทบาทที่แสดงออกนี้ถูกกำหนดโดย
 ความคาดหวังของสังคมอย่างชัดเจนภายใต้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม
 นั้น ๆ ที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างไรบ้าง ถ้าสภาพภาพเปลี่ยนแปลงไปบทบาทก็จะเปลี่ยนแปลง
 ไปด้วยและการปฏิสัมพันธ์กันภายในสังคมให้บุคคลแต่ละคนต้องมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น

Owen (1970 : 54) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของคนตาม
 ความคาดหวังของผู้อื่น ซึ่งแตกต่างกันไปตามความคาดหวังและความคิดที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับ
 กับการรับรู้ของบุคคลผู้แสดงพฤติกรรมนั้น

Mc Donald and Schellenberg (1971 : 3) ได้กล่าวถึงบทบาทเชิงพฤติกรรมทาง
 สังคมว่า บทบาท หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับพฤติกรรมที่สมาชิกในสังคม
 คาดหวังจะให้บุคคลนั้นประพฤติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 459) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า
 การทำตามบท, การร่ำตามบท, โดยปริยายหมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น
 บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู

จากความหมายของบทบาทตามแนวความคิดของนักวิชาการ สรุปได้ว่า บทบาท
 หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในสังคม โดยแบบแผนดังกล่าวจะสืบเนื่อง
 และเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานของขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอย่างแนบแน่น ดังนั้น
 แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์จึงเกี่ยวเนื่องกับสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมที่สังคม
 คาดหวังหรือกำหนดไว้

2. ความหมายของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าบทบาทที่เป็นจริงและ
 บทบาทที่คาดหวัง สรุปได้ดังนี้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2522 : 39) ได้ให้ความหมาย บทบาทที่เป็นจริงว่าไว้ว่า
 หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็น

ทิตยา สุวรรณะชญ (2541 : 9) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่กำหนด โดยฐานะตำแหน่งและได้แบ่งบทบาทออกเป็น “บทบาทตามอุดมคติหรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ “บทบาทที่เป็นจริง” หรือ บทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติจริง โดยกล่าวว่า “บทบาทที่เป็นจริง” เป็นผลรวมของ

1. บทบาทตามอุดมคติ
2. บุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่ง
3. อารมณ์ขณะแสดงบทบาท และอุปสรรคของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่
4. ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง

บลูม และ เซลส์นิก (Broom and Selznick, 1963 : 34-35) ได้จำแนกบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติเป็นบทบาทอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้
2. บทบาทที่ควรกระทำเป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาท ตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้
3. บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อความคาดหวังตลอดจนความกดดันและ โอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะหนึ่ง ๆ

เบอร์โล (Berlo, 1996 : 153) ได้อธิบายถึงการศึกษาวิเคราะห์บทบาททางพฤติกรรมว่า ในการศึกษานั้นอย่างน้อยที่สุดเราต้องใช้ทางเข้าถึงบทบาท 3 ทางด้วยกัน คือ

1. บทบาทตามที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่มหรือองค์กำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์การนั้น ๆ
2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ
3. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลอยู่ในตำแหน่งคิดและเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ดำรงอยู่

4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่ง ได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็นซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง

5. บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบ เกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งจะมีการเลือกรับรู้ และรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริงได้

จากความหมายของบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทที่เป็นจริง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ส่วนบทบาทที่คาดหวังเป็นบทบาทที่คนในสังคมต้องการให้แสดงออกมาในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนั้น ๆ

3. ทฤษฎีบทบาท

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ดังนี้

ซูซา จันท์หอม (2542 : 48) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ดังนี้

1. ทฤษฎี Ralp Linton's Role กล่าวว่า ตำแหน่ง หรือสถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

2. ทฤษฎี Nadel's Role กล่าวว่า บทบาท คือ ส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะ คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้ และส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

3. ทฤษฎี Homann's Role กล่าวไว้ว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ

4. ทฤษฎี Parson's Role กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน

5. ทฤษฎี Merton's Role กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งมีบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

6. ทฤษฎีของกู๊ด (Good's Role Theory) กล่าวว่า บทบาทคือแบบแผนพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และ บทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น

7. ทฤษฎีของกัสกิน (Guskin's Role Theory) กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคน คือ ผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเอง และทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถานบันต่าง ๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ควรปฏิบัติอย่างไร

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นผลของตำแหน่งทางสังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงและเป็นไปตามข้อตกลงของสังคม ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป บทบาทที่มีอยู่ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้น ตำแหน่งและสถานภาพกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบตามตำแหน่งและสถานภาพจึงควบคู่กันเสมอ

4. บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้มีนักการศึกษาได้เสนอ แนวดำเนินการในการจัดการเรียนรู้ไว้หลายท่าน ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด หลักการ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการสอน

1.1 ความหมายของการเตรียมการสอน

การจัดการเรียนการสอนสิ่งแรกที่ครูจะต้องคำนึงถึง คือ การเตรียมการสอน เพราะถ้าครูมีการเตรียมการสอนที่ดีย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้ การเตรียมการสอนมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

สุวัฒน์ มุทษเมธา (2523 : 250) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเตรียมการสอน คือ การจัดการวางแผนการสอน แนวการสอน หรือ โครงการสอน อันประกอบด้วย การกำหนดจุดประสงค์ การจัดเนื้อหา กิจกรรม ประสบการณ์ต่างๆ สื่อการเรียน สื่อการสอน วิธีการสอน กระบวนการเรียนรู้ กลวิธีต่างๆ ตลอดจนวิธีการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

บรรยง ยี่สารพัฒน์ (2550 : 7) ได้กล่าวว่า การเตรียมการสอน หมายถึง การวางแผนเพื่อที่จะจัดกระบวนการที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

สมยศ สมภักดี (2551 : 66) ได้กล่าวว่า การเตรียมการสอน หมายถึง การเตรียมตัวของครูผู้สอนที่จะต้องเตรียมทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งเป็นทางเลือกที่ครูจะต้องปฏิบัติ เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนถูกต้องและเหมาะสม โดยที่ครูจะต้องเตรียมตนเอง เตรียมแหล่งข้อมูล เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เตรียมกิจกรรม และเตรียมการวัดผลและ

ประเมินผล โดยจัดทำแผนการสอนให้ชัดเจนตรงตามจุดประสงค์ เพื่อนำไปใช้ในชั้น
ดำเนินการหรือสอนต่อไปตามระบบของการเรียนการสอน

สรุปว่า การเตรียมการเรียนการสอน หมายถึง การวางแผนการสอนล่วงหน้าก่อนทำ
การสอนจัดเตรียมตัวครูผู้สอน แผนการสอน แนวการสอน โครงการสอน สื่อการสอน
เทคนิควิธีการสอน กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และกลวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียน
บรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้

1.2 กระบวนการเตรียมการสอน

กระบวนการเตรียมการสอน ได้มีนักการศึกษากล่าวไว้ตามลำดับ ดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2542 : 24-25) กล่าวว่า บทบาทของครูด้านการเตรียมการ
สอนประกอบด้วย กระบวนการดำเนินงาน คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ
2. ศึกษาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย
3. วางแผนการสอนโดยกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน วิเคราะห์เนื้อหา
และความคิดรวบยอดและกำหนดรายละเอียดให้ชัดเจน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบ
ผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลัก ซิปปา (CIPPA) หรืออื่น ๆ และกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้
4. จัดเตรียมเอกสารประกอบการจัดการเรียนการสอน ซึ่ง

ประกอบด้วย

- 4.1 สื่อ วัสดุการเรียนการสอนให้เพียงพอสำหรับผู้เรียน
- 4.2 เอกสาร หนังสือ หรือ ข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน
- 4.3 ติดต่อแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สถานที่ หรือ
โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
- 4.4 เครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้
- 4.5 ห้องเรียน หรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น อาจ
จำเป็นต้องจัดโต๊ะ เก้าอี้ในลักษณะใหม่

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 13) กล่าวถึงแนวทางการดำเนินการของ
ครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังนี้

1. เตรียมตนเอง ครูจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมกับบทบาทของ
ผู้ให้บริการด้านความรู้ ที่จะต้องให้คำอธิบายคำแนะนำ คำปรึกษาให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่
ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลได้ดั่งนั้น ครูจะต้องมี

ภาระหนักเตรียมตัวเองด้วยการอ่าน การค้นคว้า การทดลองปฏิบัติมาก ๆ ในหัวข้อเนื้อหาที่
คนรับผิดชอบรวมทั้งข้อมูลและประสบการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

2. เตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทครูไม่ใช่ผู้บอกเล่ามรดกความรู้
ต่อไป ครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการ ใบความรู้
และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีข้อมูล
ความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น
ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการวิชา
ต่าง ๆ และห้องพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียน ทั้งนี้รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนด้วย ซึ่งครู
สามารถสำรวจบัญชีรายชื่อหนังสืออุปกรณ์หรือสื่อต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า
ตามที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้หรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลาเรียน

3. จัดทำแผนการสอน บทบาทของครูก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง
คือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์
จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อความรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบ
การเรียนรู้ที่จะสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ได้ในการจัดทำแผนการสอนครู
ต้องเตรียมการในสิ่งต่อไปนี้

4. เตรียมกิจกรรม ครูต้องวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้
ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ การค้นคว้าหาความรู้และการสร้างความรู้ โดยครูจะทำหน้าที่
เป็นผู้จัดการ (manager) ที่กำหนดบทบาทในการเรียนรู้ และความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนให้เขา
ได้ทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

5. เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เมื่อออกแบบหรือกำหนดกิจกรรม
การเรียนการสอนแล้ว ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่า จะใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ใด เพื่อให้
กิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าวบรรลุผลแล้วจัดเตรียมให้พร้อม บทบาทของครูตรงนี้จะ
เป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าวบรรลุผลแล้วจัดเตรียมให้
พร้อม บทบาทของครูตรงนี้จะเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) เพื่อให้การเรียนรู้
บรรลุผล

6. เตรียมวัดและประเมินผล บทบาทในด้านการเตรียมการอีกประการ
หนึ่งคือ การเตรียมวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการให้ตรงจุดประสงค์การเรียนรู้
และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ และผลงาน ที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิพิสัย จิต
พิสัย และทักษะ โดยเตรียมวิธีการวัดและประเมินเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

วัฒนาพร ระวังบุทช์ (2542 : 12) กล่าวว่า บทบาทของครูในการเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย

1. การเตรียมตนเอง ครูจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้เป็นแหล่งความรู้ (Resource Person) ซึ่งจะต้องให้คำอธิบายคำแนะนำ คำปรึกษาให้ข้อมูล ความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลได้
  2. การเตรียมแหล่งข้อมูล ครูจะต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน
  3. การเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ ครูจะต้องวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อความรู้ที่จะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ตามกำหนด
  4. การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่า จะใช้สื่อวัสดุ อุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการศึกษาดังกล่าวบรรลุผล
  5. การเตรียมการวัดและประเมินผล เป็นการเตรียมวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการวัดให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) ที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และ ทักษะ (Skill)
- กรมวิชาการ (2543 : 16-21) กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ชี้แนะ/สำรวจความต้องการ
  - สำรวจความต้องการ/ความสนใจของผู้เรียน โดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย หรือทำแบบทดสอบก่อนเรียน
2. สร้าง/กระตุ้นความสนใจ
  - สำรวจพื้นฐานความรู้เดิม
  - ในการดำเนินการสำรวจความต้องการ/ความสนใจของผู้เรียนครูผู้สอนอาจจัดสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การค้นหาและเลือกหัวข้อที่ตนสนใจ หรือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ครูผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดความสนใจในสิ่งที่อยากให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้เรียนสนใจเข้ากับสาระการเรียนรู้ที่

ครูวางแผนไว้ ดังนั้น ในการวางแผนการเรียนการสอนของครู จะต้องเปิดโอกาสมีช่องว่างไว้
ให้ผู้เรียนได้ร่วมวางแผนการเรียนด้วย

3. ขั้นเตรียมการ

ครูเตรียมเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
การเรียนรู้วางแผนการเรียนการสอน ในการเตรียมสาระการเรียนรู้และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่
เกี่ยวข้องการเรียนรู้ครูผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรและจุดประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจว่า
หลักสูตรต้องการอะไร มีจุดประสงค์อย่างไร และทำไมจึงต้องการอย่างนั้น สำหรับเป็น
ข้อมูลในการวางแผนการเรียนการสอน

ในการวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรจัดให้มีความต่อเนื่อง
เชื่อมโยงกันและหากเป็นไปได้ ควรจัดให้มีความเชื่อมโยงและบูรณาการแต่ละสาขาวิชาที่
สัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง และให้ผู้เรียน
ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงให้มากที่สุด ทั้งนี้ ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมใน
การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจและความถนัดด้วย

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2544 : 8) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัด
กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้

1. การเตรียมครู คือ ครูต้องมีความรู้ในเนื้อหาที่ผู้เรียนจะเรียนรวมถึง
แหล่งความรู้ที่จะแนะนำแก่ผู้เรียน ครูต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลเป็นอย่างดี
2. การเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ กิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหา สื่อต้อง
มีหลากหลาย
3. การเตรียมกิจกรรม ครูต้องจัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการ
ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
4. การเตรียมการประเมินผล เป็นการประเมินการเรียนการสอนให้ตรง
จุดประสงค์ของการเรียนรู้โดยประเมินให้ครอบคลุมความรู้ (Cognitive) จิตพิสัย (Affective)
และการปฏิบัติ (Psychomotor)

ชนาธิป พรกุล (2544 : 6) ยังกล่าวว่า ครูมีหน้าที่รับผิดชอบการเรียนของ
ผู้เรียน ดังนี้

- ก่อนสอน ทำการวางแผน เตรียมการ เลือกกิจกรรมการเรียนรู้
- ขณะสอน ทำหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวก จัดการ แนะนำ สังเกต
ช่วยเหลือเสริมแรงและให้ข้อมูลย้อนกลับ

หลังสอน ทำหน้าที่ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อใช้ในการวางแผนการสอนต่อไปหรือตัดสินคุณภาพของผู้เรียน ผู้เรียนมีหน้าที่รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองโดยเลือกสิ่งที่ต้องการเรียน วางแผนการเรียนรู้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียน ศึกษา ค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองและประเมินผลการเรียนรู้ของตน

เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า (2545 : 43-44) กล่าวว่า ผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือครูผู้สอน ดังนั้น ครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเรื่องของความสำคัญ ความจำเป็น ทั้งนี้ เพราะจะช่วยในการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนเมื่อแนวคิดเปลี่ยน การกระทำย่อมเปลี่ยนตามไปด้วย การกระทำหรือบทบาทของครูผู้สอนด้านการเตรียมการสอนมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียน เพื่อจัดกลุ่มผู้เรียนตามความรู้ความสามารถและเพื่อกำหนดเรื่องหรือเนื้อหาสาระการเรียนรู้
2. วิเคราะห์หลักสูตร เพื่อเชื่อมโยงกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเฉพาะการกำหนดเรื่องหรือเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ ตลอดจนวัตถุประสงค์สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นสากล
3. เตรียมแหล่งเรียนรู้ เตรียมห้องเรียน
4. วางแผนการสอน ควรเขียนให้ครอบคลุมองค์ประกอบดังต่อไปนี้
  - 4.1 กำหนดเรื่อง
  - 4.2 กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน
  - 4.3 กำหนดเนื้อหา ครูควรมีรายละเอียดพอที่จะเติมเต็มผู้เรียนได้

ตลอดจนมีความรู้ในเนื้อหาของศาสตร์นั้น ๆ

  - 4.4 กำหนดกิจกรรมเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้คิดและลงมือปฏิบัติได้ ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย นำข้อมูลหรือความรู้นั้นมาสังเคราะห์เป็นความรู้หรือเป็นข้อสรุปของตนเอง ผลงานที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียนอาจมีความหลากหลายตามความสามารถ ถึงแม้จะเรียนรู้จากแผนการเรียนรู้เดียวกัน
  - 4.5 กำหนดวิธีการประเมินที่สอดคล้องกับจุดประสงค์
  - 4.6 กำหนดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือประเมิน

1.3 ความสำคัญและความจำเป็นของการเตรียมการสอน

ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเรียนการสอนไว้หลายท่านดังนี้

สรุปได้ว่า บทบาทของครูเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการเตรียมการสอน ประกอบด้วย

1. การศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ และแผนการสอน
2. การศึกษาค้นคว้า แนวคิด หลักการ ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอนจากแหล่งความรู้ต่างๆ อย่างหลากหลาย
3. การศึกษาพุทธศาสตร์การสอน เทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย และนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
4. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการสอนให้พร้อมใช้งานไว้ล่วงหน้าก่อนใช้จริง
5. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
6. การจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกโรงเรียน
7. การวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้
8. การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า บทบาทของครูด้านการเตรียมการสอน หมายถึง การวางแผนเพื่อเตรียมตัวของครูผู้สอน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนถูกต้องและเหมาะสม โดยที่ครูจะต้องเตรียมตัวเอง เตรียมแหล่งข้อมูล เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เตรียมกิจกรรม และเตรียมการวัดและประเมินผล โดยจัดทำแผนการสอนให้ชัดเจนตรงตามจุดประสงค์เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการหรือสอนต่อไปตามระบบของการเรียนการสอน

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนถือว่าเป็นภารกิจหลักที่ครูผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าครูจะมีการวางแผนการสอนมาอย่างดี แต่ถ้าไม่สอนตามแผนที่วางไว้การเรียนรู้ของผู้เรียนย่อมไม่เกิดแน่นอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้นักการศึกษาได้ให้ความหมายและบทบาทของครูไว้หลายท่าน ดังนี้

2.1 ความหมายการจัดการเรียนการสอน

ระวีวรรณ ศรีศรีรัมย์ (2543 : 27) กล่าวว่า การเรียนการสอนหมายถึง ข้อมูลต่าง ๆ เนื้อหาวิชา ทักษะ รวมทั้งแนวคิด หรือค่านิยม ที่ผู้เรียนได้รับจากการบอกเล่า หรือจากการถ่ายทอดประสบการณ์ และยังหมายรวมถึงการปรับหรือการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมผู้เรียน จะเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือจะค่อย ๆ เกิดขึ้นและทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรม เปลี่ยนแปลงไปอย่างธรรมชาติ สิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับอาจมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกชั้นเรียน หรือภายในชั้นเรียนและเก็บสะสมไว้ซึ่งผู้เรียนสามารถระลึกถึงหรือนำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหา ต่าง ๆ ได้

สุคนธ์ ภูริเวทย์ (2543 : 81) กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง การ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความสามารถของผู้เรียนซึ่งอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดให้ ตามแนวที่ต้องการให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและสถานการณ์นั้น อาจเป็นผลมาจากปัจจัย ภายในและภายนอกที่เกิดจากความทรงจำที่มีมาแต่เดิมของผู้เรียน

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 60) กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง การถ่ายทอด ความรู้จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ด้วยการฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างสรรค์ทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนที่เกิด จากการจัดสภาพแวดล้อม และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกื้อหนุนให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 40) กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง การนำ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียน เกิดการพัฒนาไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ และงานการเรียนการสอนเป็นกระบวนการ ในการนำหลักสูตรไปใช้ที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นกิจกรรมที่ใกล้ชิดกับเด็กและเด็กได้ปฏิบัติมาก ที่สุดเป็นกิจกรรมที่ครูและเด็กร่วมกันทำถ้าจะแยกออกจากกันเป็น 2 ส่วน ก็จะเป็นการเรียน คือกิจกรรมที่เด็กทำ การสอนคือกิจกรรมที่ครูทำแต่ในทางปฏิบัติทั้งสองอย่างจะทำไปพร้อม ๆ กัน จึงเรียกว่า การเรียนการสอน

Lewis and Miel (1972 : 42) กล่าวว่า การเรียนการสอน (Instruction) หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อการสอนการจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบเป็นต้น การเรียนการสอน จึงมิได้หมายถึง การสอนในทฤษฎีเนื้อหาวิชาเท่านั้น รวมถึงทักษะคุณภาพที่ต้องการและ ความสามารถในการจัดการ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี (2546 : 227) กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอน หมายถึง การที่ผู้สอนพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์เดิมของตน มาเชื่อมโยงหรืออธิบายประสบการณ์หรือเหตุการณ์ใหม่ แล้วนำไปสู่การขบคิด เพื่อเกิดข้อสรุปหรือความรู้ใหม่และแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองกับผู้อื่น ที่อาจมีประสบการณ์ เหมือนหรือต่างจากตนเองเป็นการรวมมวลประสบการณ์ที่หลากหลายแต่ละคน เพื่อนำไปสู่ การเรียนรู้สิ่งใหม่

สรุปได้ว่า การเรียนการสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียนด้วยการฝึกรอบม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์เดิมของตนมาเชื่อมโยงหรืออธิบายประสบการณ์หรือเหตุการณ์ใหม่ แล้วนำไปสู่การขบคิด เพื่อเกิดข้อสรุปหรือความรู้ใหม่ และแบ่งปันประสบการณ์ของตนเอง กับผู้อื่นที่เป็นการรวมมวลประสบการณ์ที่หลากหลายจากแต่ละคน สามารถนำไปใช้ แก้ปัญหาได้ เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2.2 บทบาทของครูในด้านการเรียนการสอน

บทบาทของครูในด้านการเรียนการสอน ได้มีนักการศึกษากล่าวไว้ ตามลำดับ ดังนี้

ทิศนา แคมมณี (2542 : 26) กล่าวว่า บทบาทของครูด้านการสอน มีดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี
  2. กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม
  3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้เตรียมไว้โดยอาจมีการปรับ
- แผนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ที่เป็นจริง

3.1 ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

3.2 อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการ

เรียนรู้

3.3 กระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม อย่างเต็มที่

3.4 สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม

3.5 ให้คำแนะนำและข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้เรียนตามความจำเป็น

3.6 บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น

3.7 ให้การเสริมแรง ผู้เรียนตามความเหมาะสม

3.8 ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานการเรียนรู้ของผู้เรียนและอาจ

ให้ข้อมูลเนื้อหาความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม และการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 13) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ไว้ดังนี้

1. การเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา (Helper and Advisor) คอยให้คำตอบเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ เช่น ให้ข้อมูลหรือความรู้ในเวลาที่คุณเรียนต้องการ

2. การเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourager) ช่วยสนับสนุน หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรม

3. การเป็นผู้ร่วมกิจกรรม (Active Participation) โดยเข้าร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มผู้เรียนพร้อมทั้งให้ความคิด และความเห็นหรือช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนขณะทำกิจกรรม

4. การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ ตรวจสอบผลการทำงานตามกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้องชัดเจน สมบูรณ์ก่อนให้ผู้เรียนสรุปเป็นข้อความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้

5. การเป็นผู้เสริมสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร สนับสนุนเสริมแรง กระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อภิปรายโต้แย้ง แสดงความคิดเห็นด้วยท่วงทีนุ่มนวลให้เกียรติและเป็นมิตร โดยมีจุดหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุสู่ความสำเร็จ

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2544 : 8) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้

1. การเตรียมครู คือ ครูต้องมีความรู้ในเนื้อหาที่ผู้เรียนจะเรียนรวมถึงแหล่งความรู้ที่จะแนะนำแก่ผู้เรียน ครูต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลเป็นอย่างดี

2. การเตรียมสื่อ อุปกรณ์ กิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหา สื่อต้องมีหลากหลาย

3. การเตรียมกิจกรรม ครูต้องจัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

4. การเตรียมการประเมินผล เป็นการประเมินการเรียนการสอนให้ตรงจุดประสงค์ของการเรียนรู้โดยประเมินครอบคลุมความรู้ (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และการปฏิบัติ (Psychomotor)

เบญจลักษณ์ น้าฟ้า (2545 : 45) กล่าวว่า บทบาทของครูด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีดังนี้

1. สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
2. กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม
3. จัดกิจกรรมหรือดูแลให้กิจกรรมดำเนินไปตามแผน และต้องคอยสังเกตบันทึกพฤติกรรมที่ปรากฏของผู้เรียนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มเพื่อสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้มีความเหมาะสม
4. ให้การเสริมแรง หรือให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้เป็นข้อสังเกต
5. ประเมินผลการเรียน เป็นการเก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียน ประเมินผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

และการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. เลือกเรื่องที่จะเรียน
  2. วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง
  3. เรียนโดยการแลกเปลี่ยนความรู้
  4. เรียนด้วยกระบวนการกลุ่ม
  5. เรียนจากห้องสมุด
  6. เรียนจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกโรงเรียน
  7. เรียนโดยบูรณาการสาระ ทักษะ และคุณธรรม
- ซึ่งผลแห่งการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน และสิ่งที่คุณเรียนได้รับ ควรมีดังนี้
1. มีผลงานการเรียนรู้ที่หลากหลาย แม้เรียนจากแผนการเรียนรู้

เดียวกัน

2. มีผลงานเชิงสร้างสรรค์
3. มีผลงานที่ภาคภูมิใจ
4. สรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง
5. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

6. ตัดสินใจ ลงความเห็น เลือกปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับเรื่องและสถานการณ์

7. มีความมั่นใจและกล้าแสดงออก

2.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้มีนักการศึกษาได้เสนอไว้หลายท่าน ดังนี้

อูษณีย์ โพธิสุข (2543 : 40) ได้กล่าวไว้ว่า กลยุทธ์ในการสอนรูปแบบใหม่เพื่อการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดต้องยึดหลักการสอน ดังนี้

1. วางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด
2. วางแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ให้สอดคล้องกับหลักนโยบายที่วางไว้ เช่น บทบาทใหม่ของโรงเรียน บทบาทครู วิธีดำเนินการ เป็นต้น
3. สร้างกลไกในการจัดระบบการเรียนรู้ที่ครบวงจร ทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอนของครูแนวทางการจัดหลักสูตรใหม่ ระบบการวัดและประเมินผล การจัดสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน
4. วางระบบมาตรฐานการจัดการศึกษา ทักษะพื้นฐานที่สำคัญที่เด็กต้องเรียนรู้ให้ได้มาตรฐานในระดับที่เป็นที่ยอมรับของระบบการศึกษา
5. วางระบบการตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณภาพการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ทั้งสิ่งที่เป็นทักษะพื้นฐานสำคัญและสิ่งที่เป็นความต้องการทางการศึกษาของนักเรียน ทั้งจากภายในและภายนอกโรงเรียน

2.4 แนวทางจัดการเรียนการสอน

แนวทางจัดการเรียนการสอนมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงหลายท่าน ดังนี้

นิรมล ศตวุฒิ (2543 : 96-97) กล่าวถึงหลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มด้วยการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งได้มาจากการพิจารณาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์กลุ่มวิชา และจุดประสงค์รายวิชาที่กำหนดไว้ในเอกสารหลักสูตรขอบเขตเนื้อหาวิชาในวิชานั้น ๆ ระดับของผู้เรียน ความสามารถ ความสนใจและภูมิหลังของผู้เรียนความคาดหวังของสังคม และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต

ขั้นตอนที่ 2 การเลือกและจัดเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ เตรียมสื่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นสื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาและได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ กิจกรรมที่จัดจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาและเอื้อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งต้องดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แล้วนำผลการประเมินไปตรวจสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือยัง ถ้ายังต้องมีการสอนซ่อมเสริมและประเมินใหม่จนผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 2) ได้กล่าวถึงหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาจะต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้ และให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 13) ได้กำหนดแนวทางและขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ไว้ว่า สถานศึกษาจะต้องจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทุกช่วงชั้น ทุกชั้นปี ตามแนวการจัดการศึกษาแนวปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นการบูรณาการการคิดวิเคราะห์ การปฏิบัติจริงของผู้เรียนและลดภาระท่องจำ ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ คัดเลือกหนังสือสื่อการเรียนการสอนพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การใช้ห้องสมุดและห้องปฏิบัติการกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

2. การจัดการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ผูกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม

ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรมทั้ง โดยจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น และเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชนท้องถิ่นมามีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยการนิเทศหลากหลายรูปแบบ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันของบุคลากรใน สถานศึกษา

4. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ครูทุกคนเป็นครูแนะแนว)จัดกิจกรรมแนะแนวโดยจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแบบบันทึกและจัดทำสื่อ ให้คำปรึกษาการแก้ไขข้อบกพร่องและพัฒนาตนเองให้คำปรึกษา การศึกษาต่อและแนะนำอาชีพจัดกิจกรรมนักเรียน โดยสนับสนุนเกื้อกูลตามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ ส่งเสริมความถนัดความสนใจ ความสามารถ ความต้องการของผู้เรียน ส่งเสริม การทำประโยชน์ต่อสังคมส่งเสริมการฝึกปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม จัดกิจกรรมการเรียนรู้และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแบบบันทึกและ รายงานผล

สรุปได้ว่า บทบาทของครูเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญด้านการสอน ประกอบด้วย

1. การจัดกิจกรรมหรือการสร้างสถานการณ์ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้สนใจและมี ส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเต็มที่

2. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แสวงหาข้อมูลและประสบการณ์ต่างๆ

3. การจัดกิจกรรมเพื่อให้ได้ข้อมูล ความรู้ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับวิชาที่สอนอย่างหลากหลาย

4. การจัดกลุ่มผู้เรียนตามความรู้ ความสามารถและเอาใจใส่ผู้เรียนเป็น รายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

5. มีการสร้างกรณีตัวอย่าง ปัญหา สถานการณ์ที่เหมาะสมกับวัย กระตุ้น ความคิดและการแสดงออกของผู้เรียน

6. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการค้นพบความรู้ด้วยวิธีการของผู้เรียนเอง

7. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทำและฝึกปรับปรุงตนเอง

8. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการเรียนรู้

9. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พูดคุยปรึกษาหารือแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นและประสบการณ์โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน
  10. การจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยแจ้ง
จุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหาและด้านการเรียนรู้
  11. การจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความ
เหมาะสมกับเนื้อหาในบทเรียน
  12. การใช้เทคนิคการตั้งคำถาม การสนทนา การอภิปราย เพื่อปลูกเร้า
ความสนใจใฝ่รู้ของผู้เรียน
  13. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน
  14. การส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้ง
สังเกตส่วนที่ดี และปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน
  15. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ
การทำงานกลุ่ม
  16. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ใน โรงเรียนและ
ชุมชนอย่างหลากหลาย
  17. การจัดชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมอย่างสร้างสรรค์ เหมาะสม และสะดวก
ต่อการเคลื่อนไหวของผู้เรียน
  18. การจัดกิจกรรมที่ทำทาบให้ผู้เรียนได้คิด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
และความสามารถของผู้เรียน
  19. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคล ชุมชน เช่น การเข้าร่วมงาน
ประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน
  20. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เผชิญสถานการณ์จำลองและคิดค้นวิธี
แก้ปัญหาเฉพาะหน้า
  21. การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง
  22. การจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์
อื่น ๆ ได้จริง
  23. การแนะนำให้ผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมงาน
- สรุปได้ว่า บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการจัด
การเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ใน

แผนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่ดี กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้แสดงออก ลงมือปฏิบัติจริงและค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ใช้สื่อที่ทันสมัยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รวมถึงการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการวัดและประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน

3. ด้านการวัดและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอนเพื่อเป็นการประเมินผลการเรียนและการสอนของผู้เพื่อนำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลไปปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้มีนักการศึกษากล่าวถึงความหมายและบทบาทของครูด้านการวัดและประเมินผล ไว้หลายท่านดังนี้

ความหมายของการวัดและประเมินผล

ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลหลายท่านดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 94) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวัด คือ กระบวนการกำหนดค่า/ตีค่า คุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือของบุคคลเป็นตัวเลข โดยให้เครื่องมือเป็นหลักในการวัดและการประเมินผล คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของวัตถุ คน สิ่งของ หรือ การดำเนินงาน/กิจกรรมว่าบรรลุความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มากน้อยเพียงใด โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวัด

ทิสนา เขมมณี (2542 : 12-14) ได้กล่าวว่าถึงประเมินผลว่าควรประกอบด้วย กระบวนการดำเนินงาน คือ

1. การเก็บรวบรวมผลงาน และประเมินผลงานของผู้เรียน
  2. การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน
- วัฒนาพร ระวังบุทกซ์ (2542 : 124) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวัดผล คือ

การตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมทางด้านความรู้ ทักษะ เจตคติเปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่โดยใช้เครื่องมือต่างๆ เป็นตัวสำรวจ การเลือกใช้เครื่องมือทดสอบชนิดใดนั้นขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการสอนผลที่ได้จากการวัดผลจะเป็นเชิงประมาณ ไม่สามารถตัดสินได้ว่าผู้เรียนมีคุณภาพอย่างไร จนกว่าจะมีการประมาณผลและการประมวลผลคือการตัดสินว่าผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไร เมื่อนำคะแนนที่ได้จากการวัดผลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

วารุ เฟิงส์วีสต์ (2542 : 1) ได้กล่าวถึง ความหมายของการวัดผลและประเมินผลไว้ว่า หมายถึง กระบวนการให้ได้มาซึ่งตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะหรือคุณภาพสิ่งที่วัดโดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพหารายละเอียดสิ่งที่ต้องการวัด การประเมินผล หมายถึงกระบวนการที่กระทำต่อจากการวัดผล แล้ววินิจฉัยตัดสิน สรุปคุณค่าที่ได้จากการวัดผล อย่างมีกฎเกณฑ์ มีคุณธรรม เพื่อพิจารณาตัดสินใจว่า สิ่งนั้นดีหรือเลว เก่งหรืออ่อน ใต้หรือตก

สุพล เพชรานนท์ (2542 : 196) กล่าวถึง การวัดผลและการประเมินผลไว้ดังนี้ การวัดผล (Measurement) หมายถึง การหาข้อมูลหรือปริมาณของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้เครื่องมือหรือวิธีการต่าง ๆ ดังนั้นการวัดผลจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ เครื่องมือที่ใช้วัดมาตรฐานในการวัดและหน่วยการวัดส่วนการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวัดผลไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ข้อมูลที่ได้จากการวัดผลและเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสิน

ภัทรา นิคมานนท์ (2543 : 11) ได้ให้ความหมายว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง การใช้เทคนิควิธีการซึ่งเรียกว่า เครื่องมือวัดอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อศึกษา ค้นหา หรือตรวจสอบคุณลักษณะของบุคคล ผลงาน หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้ได้ข้อมูลแทนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของสิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการศึกษาและการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การนำเอาข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการวัดมาใช้ในการตัดสินใจ โดยการหาข้อสรุปตัดสินประเมินหรือตีราคาโดยเทียบกับข้อมูลอื่น ๆ หรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้

นภเนตร ธรรมบวร (2544 : 2) ให้ความหมายการวัดผลและประเมินผลไว้ดังนี้ การวัดผล หมายถึง การสังเกตหรือทดสอบพฤติกรรมของบุคคล แล้วกำหนดตัวเลขหรือคะแนนให้กับ สิ่งที่วัดได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด การประเมินผล หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของครูที่มีต่อพัฒนาการการเรียนรู้ ความสนใจและความต้องการของเด็กแต่ละคน เป็นกระบวนการหลายแง่มุม ซึ่งรวมเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

กรมวิชาการ (2545 ก : 4) ได้ให้ความหมายการวัดประเมินผลไว้ว่า หมายถึง กระบวนการตรวจสอบการเรียนรู้และพัฒนาการต่างๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานที่กำหนดไว้ใช้เป็นข้อมูลสำหรับตัดสินผลการเรียนสถานศึกษาจะต้องรับผิดชอบการวัดผลประเมินผลการเรียนให้เป็นไปอย่างเหมาะสมมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ให้ผลการประเมินถูกต้องตามสภาพความรู้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

ชัดเจน ไทยแท้ (2545 : 40-42) ยังกล่าวไว้ว่า การวัดและประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ควรประกอบด้วย

1. การวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง เพราะการวัดและประเมินผลเป็นส่วนสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น เมื่อจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ การวัดและประเมินผล จึงต้องปรับเปลี่ยนไป ให้มีลักษณะเป็นการประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และประเมินผลตามสภาพจริงด้วย ซึ่งควรมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1.1 เน้นการประเมินที่ดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลา ทุกสภาพการณ์

1.2 เน้นการประเมินที่ยึดพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนจริงๆ

1.3 เน้นการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน

1.4 ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย ด้วยเครื่องมือที่หลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการประเมินตลอดจนจุดประสงค์ในการประเมิน

1.5 เน้นคุณภาพผลงานของผู้เรียนที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้าน

1.6 ประเมินด้วยความคิด เน้นความคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์

1.7 เน้นให้ผู้เรียนประเมินตนเอง และการมีส่วนร่วมในการประเมินของผู้เรียน ผู้ปกครองและครู

2. วิธีการและเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินการแสดงออกของผู้เรียนรอบด้านตลอดเวลา ใช้ข้อมูลและวิธีการที่หลากหลายด้วยวิธีการและเครื่องมือดังนี้

2.1 ศึกษาวัตถุประสงค์ของการประเมิน เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ดังนั้น จึงใช้วิธีการที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน การทดสอบ บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง การรายงานตนเองของผู้เรียนแฟ้มสะสมงาน เป็นต้น กำหนดเครื่องมือในการประเมิน เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ให้เป็นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนรอบด้านตามสภาพจริงแล้ว การกำหนดเครื่องมือจึงเป็นเครื่องมือที่หลากหลาย เป็นต้นว่า การบันทึกข้อมูลจากการศึกษา ผลงาน โครงการงาน หนังสือที่ผู้เรียนผลิต แบบบันทึกต่าง ๆ ได้แก่ แบบบันทึกความรู้สึกลึก บันทึกความคิด บันทึกของผู้เกี่ยวข้อง (นักเรียน เพื่อน ครู ผู้ปกครอง) หลักฐานร่องรอยหรือผลงาน

จากการร่วมกิจกรรม เป็นต้น แบบสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมการร่วมกิจกรรมใน สถานการณ์ต่าง ๆ แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ความรู้สึก ความคิดเห็น ทั้งตัวผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้อง เพิ่มสะสมงาน เป็นสื่อที่รวบรวมผลงานหรือตัวอย่างหรือหลักฐานที่แสดงถึง ผลสัมฤทธิ์ความสามารถ ความพยายาม หรือความถนัดของบุคคลหรือประเด็นสำคัญที่ต้องเก็บ ไว้อย่างเป็นระบบ แบบทดสอบเป็นเครื่องมือวัดความรู้ ความเข้าใจที่ยังคงมีความสำคัญต่อ การประเมินสำหรับผู้ประเมิน ประกอบด้วยผู้เรียนประเมินตนเอง ครู เพื่อน / กลุ่มเพื่อน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องกับนักเรียน

3. การนำแนวคิดการประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงไปใช้ในการจัด การเรียนการสอน เพราะการนำแนวคิดการประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงไปใช้ในการ จัดการเรียนการสอนมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ก่อนนำไปใช้ครูต้องเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการประเมินตามสภาพ จริงที่สำคัญที่สุด คือ การศึกษาด้วยตนเอง และลงมือปฏิบัติจริง พัฒนาความรู้จากการลงมือ ปฏิบัติ

3.2 การแนะนำให้ผู้เรียนจัดทำเพิ่มสะสมงาน เพิ่มสะสมงานของ ผู้เรียนนอกจากจะแสดงพัฒนาการของผู้เรียนแล้ว ยังเป็นการสะท้อนการสอนของครู เพื่อจะ นำไปปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไปซึ่งหลักการเบื้องต้นของการจัดทำเพิ่มสะสมงาน คือ รวบรวมผลงานที่แสดงถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ รวบรวมผลงานที่แสดงลักษณะเฉพาะของ ผู้เรียน ดำเนินการควบคู่กับการเรียนการสอน และเก็บหลักฐานที่เป็นตัวอย่างที่แสดง ความสามารถในการคำนวณการและผลผลิต นอกจากนี้แล้วเพิ่มสะสมงานยังมีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นเอกสารในการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้เรียน ทำให้ครูได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ เกี่ยวกับพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคล และนำเอาข้อมูลดังกล่าวมาใช้ปรับปรุง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละคน ได้เต็มศักยภาพของตนเอง

เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า (2545 : 43-47) กล่าวว่า การประเมินผล ครูจะต้อง คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์ ประเมินตามสภาพจริง
2. มีวิธีการและเครื่องมือสอดคล้องกัน
3. นำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2543 : 40-41) ได้กล่าวไว้ว่า การวัดและประเมินผลในระบบ การศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การสะท้อนศักยภาพและตัวตนที่แท้จริงของเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนจุดเด่น จุดด้อย ของเด็ก
2. พัฒนาการที่ต่อเนื่องของผู้เรียน
3. การวัดและประเมินผลที่มีขั้นตอน และมีระบบ
4. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน
5. กระบวนการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย
6. กระบวนการวัดและประเมินผลที่มีข้อมูลจากผลงาน ผลการเรียนรู้

พัฒนาการทางการเรียนรู้ พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เรียน

ความสำคัญการวัดผลประเมินผล

ทิสนา เขมมณี (2542 : 44) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลว่ามีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง พอสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อวัดความรู้ของนักเรียนก่อนทำการสอน
2. เพื่อวินิจฉัยบทเรียนตอนใดยากและเป็นปัญหาแก่นักเรียน
3. เพื่อจัดอันดับความสามารถของนักเรียน
4. เพื่อจัดหาความสำเร็จของนักเรียน
5. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู
6. เพื่อทราบพัฒนาการของนักเรียน
7. เพื่อเป็นการประเมินผลการบริหารด้านวิชาการของโรงเรียน

อุษณีย์ โภธิสุข (2543 : 40) กล่าวว่า การประเมินผลที่ดี ต้องดำเนินการในสภาพการจัดการเรียนรู้ที่เป็นจริง ใช้วิธีการที่เหมาะสมประเมิน โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและนำผลการประเมินมาใช้อย่างคุ้มค่า

แนวทางการวัดและประเมินผล

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 54-55) กล่าวถึง แนวทางการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์และกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วย การเรียนรู้รายวิชาที่เป็นการประเมินตามสภาพจริง รวมทั้งกำหนดให้ชัดเจนในการประเมินระหว่างปฏิบัติการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ เพื่อเตรียมการในเรื่อง วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือวัด แนวปฏิบัติ แบบฟอร์มที่จะต้องใช้ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงมาตรฐานการเรียนรู้เป็นสำคัญ

2. การเตรียมเรื่องการประเมินผลการเรียน เริ่มจากการวิเคราะห์มาตรฐาน การเรียนรู้รายภาค รายปี ของหน่วยการเรียนรู้รายวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และ การร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อกำหนดวิธีการและเครื่องมือ แบบฟอร์มต่าง ๆ ไว้ใช้เพื่อ ความสะดวกในการดำเนินการแต่ละระยะ

3. การแก้ไขข้อบกพร่องการเรียนการสอน โดยการนำผลการประเมินไป พัฒนาผู้เรียนและกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งอาจต้องมีการส่งเสริมการทำโครงการทาง วิชาการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การแนะนำการเพิ่มกิจกรรมพิเศษ ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียน ปรับปรุงตนเอง รวมทั้งแก้ไขปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะใช้ในโอกาสต่อไป

4. การร่วมกันแก้ปัญหาการเรียนการสอนและการประเมินผลที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจทำได้โดยการประเมินผลทำให้บุคลากรปรึกษาหารือผู้ทรงคุณวุฒิ ไปดูงานใน สถานศึกษาที่จัดทำได้ดี การเชิญวิทยากรจากภายนอก รวมทั้งการวางแผนพัฒนาบุคลากรจาก ปัญหาที่เกิดขึ้น

5. การรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ผู้ปกครองและการรายงานผล ของสถานศึกษาโดยรวมให้หน่วยต้นสังกัดและสาธารณชนทราบ ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนด รูปแบบ การรายงานที่แตกต่างกันไว้ก่อน เพื่อเตรียมการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งบางอย่าง อาจต้องจัดเก็บในระหว่างการดำเนินงาน

กรมวิชาการ (2545 ข : 4) ได้กำหนดแนวทางการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการประเมินการเรียนของผู้เรียน โดย คณะกรรมการติดตามและประเมินผล เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม

2. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องสอดคล้องและครอบคลุม มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตร ตัวชี้วัดความสำเร็จ

3. การประเมินการเรียนต้องประกอบด้วย การประเมินเพื่อปรับปรุง พัฒนาผู้เรียนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน

4. การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนต้องมีการ สร้างเครื่องมือ และจัดทำแผนปฏิบัติการ ดำเนินด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับสิ่งที่ ต้องการวัดธรรมชาติของวิชาแต่ละช่วงชั้น

5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลประเมินได้โดย มีการนำเทคโนโลยีใช้ในระบบติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

6. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและใช้วิธีการติดตามประเมินผลที่หลากหลายตามสภาพจริงและ

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542 : 53) กล่าวไว้ว่า วิธีการวัดและประเมินผลที่ยอมรับกันว่าสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การประเมินตามสภาพจริง เพราะเป็นวิธีการที่สามารถหาความสามารถและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน และยังเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจของการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น บทบาทของครูเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการประเมินผล ประกอบด้วย

1. การจัดทำเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
2. การจัดทำเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้ครอบคลุมทั้งกระบวนการและผลงานของผู้เรียน
3. การวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการและเทคนิคที่หลากหลาย
4. การตรวจเพิ่มสะสมงานของผู้เรียน
5. การเก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
6. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง
7. การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
8. การนำแนวความคิดการประเมินผลจากผู้เรียนและผู้ปกครองไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

สรุปได้ว่า บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการวัดผลและประเมินผล หมายถึง การดำเนินการวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการประเมินตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย มีการประเมินทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน โดยผู้เรียน ครู และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล มีการประเมินจากเพิ่มสะสมงานของผู้เรียนและนำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

บริบทโรงเรียนหนองกุศรัวิทยาการ

โรงเรียนหนองกุศรัวิทยาการ ตั้งอยู่ที่ถนนสายหนองกุศรั-บ้านคำถาวร ตรงข้ามโรงพยาบาลหนองกุศรั อำเภอหนองกุศรั เป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 16 พฤษภาคม ปีการศึกษา 2519 โดยมีนักเรียนเข้าเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่1(มศ.1) จำนวน 69 คน นายทองใบ ศิริปี เป็นครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนและมีอาจารย์ 3 ท่าน คือ นายวุฒิ สุวรรณเวทิน นายวีระพงษ์ ศรีปัญญา นายสุรพงษ์ ภูโถกล้า เนื้อที่ของโรงเรียน 47 ไร่ 2 งาน 32 ตารางวา ในปีการศึกษา 2521 กระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นใหม่ โรงเรียนหนองกุศรัวิทยาการจึงได้เปิดรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหลักสูตรเก่าและหลักสูตรใหม่ คือรับนักเรียนที่จบชั้น ป.7 เข้าเรียน ม.ศ. 1 และรับ ผู้ที่เรียนจบชั้น ป.6 เข้าเรียนชั้น ม.1 ทั้งสองหลักสูตร เป็นเวลา 3 ปี เท่ากัน

ในปีการศึกษา 2524 โรงเรียนหนองกุศรัวิทยาการได้รับอนุมัติจากกรมสามัญศึกษาให้เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเป็นปีที่กระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายใหม่โรงเรียนหนองกุศรัวิทยาการจึงได้เปิดทำการสอนมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสองหลักสูตร รับผู้จบ ม.ศ. 3 เรียน ม.ศ. 4, 5 รับผู้จบ ม.3 เรียน ม. 4,5,6

ปีการศึกษา 2534 นายสนอง บุญไชย เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนได้เปิดสาขาโรงเรียนหนองกุศรัวิทยาการที่บ้านหนองชุมแสง ตำบลหนองใหญ่ อำเภอหนองกุศรั จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีนายโกศล ภูงามเงิน ผู้ดูแลสาขา และเป็นผู้บริหาร

ปีการศึกษา 2535 ได้เปิดสาขาโรงเรียนหนองกุศรัวิทยาการที่บ้านหนองบัวไชยวาร ตำบลหนองบัว อำเภอหนองกุศรั จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีนายธีระ ลูกอินทร์เป็นผู้ดูแลสาขา และเป็นผู้บริหาร

วิสัยทัศน์ (Vision)

โรงเรียนหนองกุศรัวิทยาการ มุ่งจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน บริหารแบบมีส่วนร่วม เน้นสื่อเทคโนโลยี วิถีประชาธิปไตย ใฝ่เรียนรู้คุณธรรม นำเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ (Mission)

1. ส่งเสริมการจัดการศึกษา พัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานการศึกษาชาติ

2. ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม ระดมสรรพกำลังในการสนับสนุน
การศึกษา
3. ส่งเสริมผู้เรียนให้มีสมรรถนะ มีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การ
แก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต การใช้เทคโนโลยี
4. ส่งเสริมผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ ยึดมั่นการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
5. ส่งเสริมผู้เรียนให้มีนิสัย ใฝ่เรียนรู้ คู่คุณธรรม นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สู่การใช้ทักษะชีวิต

เป้าประสงค์ (Target)

1. มีการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้ได้มาตรฐานการศึกษาชาติ
2. มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีองค์กรเครือข่าย โรงเรียนกับชุมชนสนับสนุน
การศึกษาที่เข้มแข็ง
3. ผู้เรียนมีสมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี
มีจิตสาธารณะ
4. มีการพัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพ ผู้เรียนยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองใน
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
5. ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่เรียนรู้คู่คุณธรรม ดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรม นำภูมิ
ปัญญา พัฒนาชีวิต โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

คุณลักษณะที่พึงประสงค์

1. มีความรับผิดชอบ รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบคลุม ชุมชน สังคม ชัยันและ
มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง
2. มีความซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น
3. มีระเบียบวินัย เคารพกฎ กติกา และระเบียบแบบแผนของสังคม
4. ใส่ใจสิ่งแวดล้อม มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีให้
คงอยู่
5. ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รู้จักแสวงหาความรู้ ในทางที่ถูกต้อง และใช้ความรู้ที่ได้ให้เกิด
ประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ชุมชน สังคม และสังคมโลก

จุดเน้นของโรงเรียนหนองกุงศรีวิทยาคาร ปี 2552

1. พัฒนาภูมิทัศน์โรงเรียนให้สะอาด สวยงามเป็นแหล่งเรียนรู้
2. พัฒนาวิชาการสู่ความเป็นเลิศ
3. พัฒนาคู่มืออาชีพและส่งเสริมความก้าวหน้า
4. พัฒนานิเทศอย่างเป็นระบบ
5. พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา
6. พัฒนาการวิจัยสู่การพัฒนาการเรียนรู้
7. พัฒนาระบบ ICT เพื่อใช้สนับสนุนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ
8. พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ
9. สร้างคุณธรรมนำความรู้ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ
10. ระดมสรรพกำลังภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์ที่เข้มแข็ง อันเกิดจากพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์กรประชาสังคมในรูปแบบของผู้อุปถัมภ์และผู้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา

บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 24

1. ข้อมูลทั่วไป
ที่ตั้ง อาคารศาลากลางจังหวัด (หลังเก่า) ถนนกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง
จังหวัดกาฬสินธุ์ 46000 โทรศัพท์ 043-816243 เว็บไซต์ www.ksn.go.th

2. นโยบายสู่การปฏิบัติ

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรที่สนับสนุนการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อความเป็นเลิศสู่มาตรฐานสากลบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมาย

เป้าหมายความสำเร็จ ปีการศึกษา 2552-2554

1. สถานศึกษามีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในวิชาหลัก 5 หลัก ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50%

2. สถานศึกษาผ่านการรับรองมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก โดยมีผลการประเมินระดับดีขึ้นไป ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50%

3. สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน การใช้แหล่งเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากชุมชน สถาบันการศึกษา แหล่งวิชาการ สถานประกอบการและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

4. สถานศึกษาทุกแห่งมีการพัฒนาครู และมีผลการประเมินการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ 10 ครูมีความสามารถ จัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับดีและดีมาก

5. สถานศึกษาจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนเต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับคุณลักษณะ อันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 หรือหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

6. สถานศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมและสามารถพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ เทียบเคียงมาตรฐานสากลเพิ่มขึ้น

7. สถานศึกษามีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์สื่อเทคโนโลยีสอดคล้องกับแผนการจัดชั้นเรียน

8. สถานศึกษามีครูเพียงพอ อัตราส่วนครูต่อนักเรียนเป็นไปตามเกณฑ์มีครูครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพียงพอตามแผนการจัดชั้นเรียน

9. สถานศึกษามีอัตราส่วนนักเรียนต่อคอมพิวเตอร์ต่ำกว่า 2:1 และสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา เป็นเครื่องมือสำหรับเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้

3. สถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จังหวัดกาฬสินธุ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จังหวัดกาฬสินธุ์ มีโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 55 โรงเรียน ครู จำนวน 2,085 คน และนักเรียน จำนวน 43,180 คน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยนำเสนอในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยภาพรวม ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

รุ่งรัตน์ กิตติขจร (2547 : 96-109) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอน จำนวน 291 คน ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่น่าจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านความเป็นผู้ใฝ่รู้ ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ด้านเจตคติต่อวิชาชีพครู ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการได้รับการนิเทศ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน และเมื่อใช้การถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน พบว่า ความสามารถในการวิเคราะห์ ความเป็นผู้ใฝ่รู้ การได้รับการนิเทศ และเจตคติต่อวิชาชีพครู มีอำนาจการพยากรณ์คุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน ร้อยละ 66.40

ละมุล ตอพล (2548 : 207-210) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านนาโจด อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1 ดำเนินการศึกษา 2 วงรอบ กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจำนวน 4 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสังเกตกลยุทธ์ แบบบันทึกการปฏิบัติตามกลยุทธ์ แบบประเมินกลยุทธ์ และแบบประเมินผลการพัฒนา การวิเคราะห์ข้อมูลยึดการตรวจสอบแบบข้อมูลหลักสามเส้า และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า กลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยโครงการ โรงเรียนบ้านนาโจด พบว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าเห็นว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การจัดการเรียนการสอนโดยโครงการชั้นการเตรียมการ ชั้นการดำเนินการอบรม และขั้นประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก วิทยากรมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ โดยภาพรวมในการจัดการเรียนการสอนโดยโครงการเป็นอย่างดีถือว่าเหมาะสมทุกอย่าง การศึกษาดูงาน ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่ได้

ประโยชน์มากเพราะได้ชมการสาธิตการจัดการเรียนการสอนโดยโครงการ ในขั้นตอนต่าง ๆ ได้เห็นปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข ได้ศึกษาแผนการสอน และเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สาธิต ได้ศึกษาโครงการจากตัวอย่างทำให้มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องของโครงการดีขึ้น โดยภาพรวมความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การนิเทศภายใน การนิเทศภายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยโครงการตามขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลการนิเทศ โดยสรุปผลการพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการจากการศึกษาค้นคว้า สามารถพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยโครงการ ในหน่วยงานทางการศึกษาอื่น ๆ ได้ และเป็นศาสตร์ทางการบริหาร สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาบุคลากรตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี เก่ง มีความสุขและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร

อนันต์ ทิพย์อาสน์ (2548 : 84-92) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 462 คน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมและรายด้านพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการสอนด้านการประเมินผลและมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ ด้านการสอน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการสอนและด้านการสอน และไม่แตกต่างกัน คือ ด้านการประเมินผล ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด พบว่าด้านการเตรียมการสอน ครูขาดความรู้ความเข้าใจ

ในการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ด้านการประเมินผล การวัดและประเมินผลจากแบบทดสอบมากกว่าประเมินผลจากสภาพจริง

บรรยง ยี่สารพัฒน์ (2550 : 125-128) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จำนวน 336 คน พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการสอน ด้านการเตรียมการสอนและด้านการประเมินผล เมื่อพิจารณาตามขนาดของสถานศึกษา พบว่าครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน 2) เปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในสถานศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทดสอบเป็นรายคู่ พบว่า ครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก มีความคิดเห็นแตกต่างจากครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดกลางกับขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

รัชดา สืบผาง (2550 : 137-139) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : กรณีศึกษาโรงเรียนจักรพงษ์บ้านห้วยเทียน อำเภอปากชม จังหวัดเลยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ และแนวทางพัฒนาเพื่อหารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่เหมาะสมกับโรงเรียนจักรพงษ์บ้านห้วยเทียน อำเภอปากชม จังหวัดเลย ซึ่งผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีคินข้อมูล จากผู้ที่มีส่วนได้เสียของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ระยะเวลารวม 10 เดือน ลงมือปฏิบัติการ

ตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ 2 วงรอบ ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหารและการบริหารงาน ภาระงานตามโครงสร้างการบริหารงานมีมากเกินไป การนิเทศภายในยังไม่เป็นระบบ หลักสูตรสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ 2) ด้านครูและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูไม่มีการเตรียมการสอน ขาดเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่ค่อยใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงน้อย 3) ด้านนักเรียนและครอบครัว นักเรียนมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ขาดความพร้อมทั้งด้านอุปกรณ์การเรียน เครื่องแต่งกาย ครอบครัวไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ 4) ด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม ชุมชนมีความรู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ต่อทางโรงเรียนน้อย ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนด้านแรงงาน และการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่มีรายได้ที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม

ผลจากการลงมือปฏิบัติการตามวงจรการวิจัย ทำให้ได้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ดังนี้ 1) การบริหารงาน ลดภาระงานของครู โดยปรับโครงสร้างการบริหารงานให้เท่ากับจำนวนครู ผู้บริหารช่วยแบ่งเบาภาระงานนอกเหนืองานสอน 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องคำนึงถึงความต้องการและความถนัดของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชุมชนตามความสนใจทุกวันพุธ บูรณาการคอมพิวเตอร์ศิลปะกับการเรียนตามกลุ่มสาระต่างๆ ให้นักเรียนเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนทุกวันศุกร์

เสนอ กัลยาวงศ์ (2550 : 190-198) ได้วิจัยเรื่อง สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการและครูผู้สอน จำนวน 335 คน พบว่า 1) สภาพที่เป็นจริงการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา โดยรวมมีสภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่คาดหวังการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา โดยรวมมีสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ตามลำดับ และสภาพที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การส่งเสริมและสนับสนุน

งานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาเมื่อพิจารณาตามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการและครูผู้สอนโดยรวมมีสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการและครูผู้สอน โดยรวมพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบรายคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งผู้บริหารสถานศึกษากับครูวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษากับครูผู้สอน และครูวิชาการกับครูผู้สอน

สมยศ สมภักดี (2551 : 142-144) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ จำนวน 345 คน พบว่า 1) การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประเมินผล ด้านการดำเนินการ และด้านการเตรียมการ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความคิดเห็นของครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน พบว่ามีการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน โดยครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดใหญ่มีการดำเนินงานสูงกว่าครูในสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ครูผู้สอนมีระดับการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดเล็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนสถานศึกษาขนาดใหญ่มีการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสูงกว่าครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก

หั่น พันชัย (2551 : 80-83) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาครู ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองหัวงัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิตราชธานี เขต 4 โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา คือ ครู จำนวน 2 คน นักเรียนจำนวน 13 คน เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย วิธีสาร และเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ในการปฏิบัติการประชุมเชิงปฏิบัติการศึกษาดูงาน และปฏิบัติการนิเทศเป็นเวลา 1 ภาคเรียน คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้วิจัยได้ปฏิบัติการพัฒนาครูทั้ง 3 กิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้ และได้รับความร่วมมือจากครู และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดีนอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความอนุเคราะห์จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและสถานศึกษาในการศึกษาดูงาน ตลอดระยะเวลาการวิจัย 2) ผลจากการปฏิบัติการทั้ง 3 กิจกรรมทำให้ครูสามารถเขียนแผน การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจและ ความแตกต่างของผู้เรียนได้มากขึ้น 3) ผลที่เกิดจากการที่ครูสามารถเขียนแผนการเรียนรู้ และ ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายนั้น ทำให้ครูมีความมั่นใจในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียน การสอน และมีความสุขกับการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น นักเรียน สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่และประสบการณ์เดิมได้ เป็นอย่างดี จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า นักเรียน โรงเรียนบ้านหนองหัวงังมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนของครูสูงขึ้นด้วย

2. งานวิจัยต่างประเทศ

นาเดอร์ (Nader. 1998 : Abstract) ได้วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการศึกษา และในการประกอบอาชีพต่าง ๆ โดยศึกษาจากแผนกวิชา วิศวกรรมโรงงาน ในมหาวิทยาลัยเปอร์โตร โทริ โก ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่ทำให้การศึกษาระบบการเรียนรู้ให้ได้ผลนั้นต้องมีอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้สมัยใหม่มาช่วยส่งเสริม เช่น คอมพิวเตอร์ มีการใช้วิชาสถิติเข้ามาเปรียบเทียบข้อมูล และการวิจัยนี้เชื่อว่า จะสามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

ฮิลล์ (Hill. 1998 : abstract) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ผลกระทบบของระบบ โรงเรียนภายในระหว่าง 1 ปี โดยผู้วิจัยศึกษาว่ามีเหตุการณ์ใด เกิดขึ้นภายใน โรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและครูอาจารย์และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการสอนในโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า สิ่งที่ต้องการพัฒนาคือการเสริมสร้างวัฒนธรรมใน โรงเรียน การตัดสินใจร่วมกันของผู้ปกครองและครูอาจารย์ และการปรับปรุงบรรยากาศ ภายในโรงเรียนให้น่าอยู่

โซกอล (Sokol. 1998 : Abstract) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในเรื่อง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงระบบการศึกษาของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และให้อยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงคืออะไรบ้าง ผลการวิจัย

พบว่า ปัจจัยที่สำคัญได้แก่ ความรู้ความสามารถและทักษะส่วนตัวของผู้เรียน การพัฒนาระบบโปรแกรมในการเก็บข้อมูล สภาพแวดล้อมและประสบการณ์ที่มีความชำนาญของผู้สอน

ไรอัน (Ryan. 1999 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เสรีภาพในการเลือก โครงการศึกษาทางไปรษณีย์ของการเรียนที่ให้เด็กเป็นศูนย์กลางในห้องเรียน KINDERGATEN โดยได้ศึกษารูปแบบและวิธีการ รวมทั้งการวิพากษ์ วิจารณ์ วิธีการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ได้มีการเก็บข้อมูล โดยการสังเกตการณ์เรียนการสอนในชั้นเรียนโดยอาศัยการบันทึกภาพและเสียง เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างลึกซึ้งทุกขั้นตอนเป็นเวลากว่า 5 เดือน ระหว่างกลุ่มผู้เรียนรุ่นเยาว์และครูผู้สอน ผลการศึกษาพบว่า ครูไม่ต้องบังคับหรือใช้คำสั่งที่เด็กไม่เต็มใจทำ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในชั้นเรียนถูกกำหนดขึ้น โดยความเห็นชอบของทั้งครูและนักเรียน นักเรียนสามารถเลือกเรียนวิชาที่ตนต้องการ อันเป็นการแสดงถึงเสรีภาพในการที่จะเรียนตามความสนใจ

กิลล์ (Gills. 2000 : Abstract) ได้ศึกษาการสร้างสรรคงานศิลปะ โดยการยึดเด็กเป็นศูนย์กลางและการสื่อความหมาย พบว่า การสร้างสรรคงานศิลปะของเด็ก โดยให้เด็กเริ่มต้นจากการคิดและมีผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความรู้และทักษะทางศิลปะในการสื่อความหมายของกิจกรรมต้องอาศัยประสบการณ์จริง และการสร้างความสุขในการเรียน สิ่งที่เป็นตัวอย่างที่ดีและน่าสนใจในการสร้างศิลปะเด็กคือ การวาดภาพที่เกิดจากประสบการณ์แล้วตั้งชื่อภาพและสื่อความหมายจากภาพนั้น

รัมเบซ (Rumbaugh. 2001 : A) ได้ศึกษาการเรียนการสอนที่ดี พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะช่วยให้เด็กทำกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้ประสบความสำเร็จถึงแม้ว่าจะเป็นการยากที่จะทำความเข้าใจเรื่องการยอมรับ การทำความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูเห็นว่าเด็กส่วนมากมีความสามารถที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่เด็กค้นพบเองในชีวิตประจำวัน เมื่อเด็กได้เรียนรู้และมีโอกาสแสวงหาประสบการณ์ ครูที่ดีจึงมีการแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็ก ส่วนการเรียนเป็นการสร้างความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองตั้งแต่อยู่ในห้องเรียน

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ซึ่งเริ่มตั้งแต่การวางแผน การรวมกลุ่ม การนำเสนอ การวัดผลและประเมินผล ครูผู้สอนเป็นผู้เสนอแนะและส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนประสบผลสำเร็จ ทราบใดที่ครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก็จะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และทำให้นักเรียนมีคุณภาพ ครูมีคุณภาพ โรงเรียนมีคุณภาพ และสังคมมีคุณภาพ เป็นที่ไว้วางใจแก่ผู้มาใช้บริการทุกคนต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY